

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În
acest
număr:

Pagini omagiale

Vasile Alecsandri 150 de ani de la naștere

Colaborează: Al. Rosetti, Al. Philippide,
Adrian Fochi, Paul Cornea, Edgar Papu, Nicolae
Manolescu, Marin Sorescu, Radu Beligan,
Octav Păun, Mircea Dinescu, Nicolae Balotă

La sediul Comitetului Central, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a avut loc Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative

Vineri, 9 iulie a.c., a avut loc la sediul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative, consacrată dezbaterii muncii politico-ideologice, de educație marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, în lumina propunerilor de măsuri prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu și adoptate în unanimitate de Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. în ședința din 6 iulie 1971.

Lucrările Consfătuirii au fost prezidate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român. La ședință au luat parte tovarășii Emil Bodnaraș, Manea Mănescu, Paul Niculescu-Mizil, Gheorghe Pană, Virgil Trofin, Dumitru Popescu, Miron Constantinescu, Mihai Gere, Ion Iliescu, Vasile Pătilineț.

La Consfătuire au participat șefi de secție și activiști ai Comitetului Central, secretari cu problemele de propagandă ai comitetelor județene de partid, secretari ai comitetelor de partid din mari întreprinderi industriale, de la centre universitare, din institutele de învățământ, artă și cultură, conducerele Academiei de științe sociale și politice, ale școlilor de partid din Capitală și interjudețene, conducători ai Ministerului Învățământului, Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, ai unor instituții de artă și cultură, ai Uniunilor de creație, directori de teatre, scriitori, muzicieni, artiști plastici, arhitecți, oameni de știință, cadre din conducerea organizațiilor de masă și obștești, ale Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, cadre didactice, membri ai Comisiei ideologice și Comisiei de cultură și presă ale Comitetului Central, redactori șefi ai presei centrale și locale, ai presei literar-artistică, directori de edituri, lucrători în domeniul cinematografiei și al Radioteleviziunii.

La dezbateri au luat cuvântul: Petre Constantin, secretar al Comitetului municipal București al P.C.R., Ion Jinga, secretar al Comitetului județean Prahova al P.C.R., Ilie Rădulescu, șeful Secției propagandă a C.C. al P.C.R., Mihnea Gheorghiu, scriitor, Traian Ștefănescu, președintele Uniunii Asociațiilor Studențești, Ion Rațek, secretar al Comitetului de partid la mina Lupeni, Banvai Ladislau, vicepreședinte al Academiei de științe sociale și politice, Bujor Sion, președintele Comitetului de Radio și Televiziune, Marian Avram, muncitor, membru al comitetului de partid de la Uzinele „23 August”, Eduard Eisenburger, președintele Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană, redactor-șef al publicației „Karpáten Rundschau”, Letay Lajos, redactor-șef al revistei „Utunk”, Victor Enăsoaie, secretar al Comitetului județean Bacău al P.C.R., Mircea Malița, ministrul învățământului, Dan Marțian, prim-secretar al C.C. al U.T.C., ministru pentru problemele tineretului, Aurel Baranga, scriitor, Ion Iliescu, membru supleant al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., Dumitru Popescu, membru al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., Paul Niculescu-Mizil, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent, secretar al C.C. al P.C.R., Virgil Trofin, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România.

La ultima parte a ședinței au participat membri ai Comitetului Executiv, ai Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., miniștri, conducători ai instituțiilor centrale.

În încheierea lucrărilor Consfătuirii, a luat cuvântul tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, care a făcut o amplă expunere, subliniată în repetate rânduri cu îndelungi și puternice aplauze de către participanții la consfătuire.

În pagina a 2-a:

EDUCAȚIE; CONȘTIINȚĂ SOCIALISTĂ

Semnează: Ion Bănuță, Traian Iancu, Damian Necula, Vera Lungu,
Grigore Hagi, Ion Iuga, Ion Țugui, Florin Costinescu

Angajament permanent

Scriu aceste rânduri, din liniștea atentă a sălii în care este dezbătut recentul document prezentat de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, în fața Comitetului Executiv. Mă impresionează frumos armonia punctelor de vedere cu care activiști de partid și de stat, oameni de știință, de artă, soli ai tineretului analizează adevărurile fundamentale ale documentului la care aderă cu spirit de răspundere, în spirit partinic și patriotic.

Documentul îmbie la meditații severe asupra unor tare sociale izvorite din neglijențele încă manifeste în activitatea ideologică a noastră, a comunistilor și oferă totodată soluții limpezii pentru înlăturarea lor. Vorbitorii adaptează la realitățile zonei lor de activitate, ideile generoase ale documentului, în așa fel încât ascultându-i, participi la o geografie socială vie și dinamică a întregii României, prin reprezentanții ei sosiți aici din toate județele, cu strălucirile ei reale, rod al activității comunistilor dar, din păcate și cu unele umbre regretabile pentru marea cotei 1971 a ascensiunii noastre socialiste.

Este de remarcat însă că radiografia făcută fenomenelor sociale românești contemporane, în lumina efectului moral educativ, chiar atunci când sint depistate manifestări grave de abateri de la normele socialiste de conduită, nu se manifestă nimic panicard ci, dimpotrivă, elanul comunistilor este de-o stenică ținută optimistă, antrenantă. — perspectiva unor soluții eficiente și elastice creează premisele unor angajamente ferme, la obiect.

Literaturii și artei îi revin, firește, destule merite pentru ceea ce este luminos, armonios, superb în conștiința oamenilor muncii din țara noastră, tocmai prin mesajul partinic și patriotic, profund educativ încorporat operelor de valoare. Sint sigur că documentul prezentat de tovarășul Ceaușescu cit și discuțiile purtate la această consfătuire, vor vibra cu răspundere în conștiința tuturor creatorilor din România Socialistă, sub investitura unui angajament permanent.

Alexandru ANDRIȚOIU

Uniți în slujirea idealurilor partinice, patriotice

Dezbaterile care au avut loc privind munca politico-ideologică au cuprins o multitudine de domenii de activitate și ele devin un prilej serios de meditație.

Pentru oamenii scrisului problemele majore ale societății constituie sensul și scopul principal al profesiei și al rostului artistic, chezașia durabilității Educația, dezvoltarea conștiinței socialiste se inscriu în marile răspunderi prezente, dezbătute cu deosebită pregnanță în cuvântul participanților. Oamenii care lucrează în domeniile politico-ideologice, ale învățământului, artei, culturii au în față un teren vast de activitate, de realizări substanțiale — iată ce au subliniat

dezbaterile ample care au avut loc, care s-au desfășurat în lumina învățaturii marxist-leniniste. Marxism-leninismul, școala a gândirii, este drumul înțelegerii profunde, al acțiunii și construcției. Ea trebuie să stea la temelia întregii munci educaționale, întregii vieți spirituale socialiste. Universul de idei al creatorului de artă dă și trebuie să dea într-o măsură și mai mare acel nobil fior unan care străbate literatura noastră, cea a scriitorilor români, maghiari și germani deopotrivă, toți uniți în slujba idealurilor partinice, ale unamismului socialist.

SZASZ Janos

Pentru artistul lucid, destinul este istoria

Comuniștii, prin cuvântul secretarului general al partidului, cheamă, din nou pe artiști către problemele prezentului.

Cine nu știe, sprijinit de umbrele marilor artiști, că relația dintre etern și actual sau dintre artă și societate (teoretic poate dilematică, deși nici atunci, cred) se resoarbe, se depășește în act, în operă, în creație — forma supremă a experienței umane. Puterile artei și, odată cu ele, însăși rațiunea sa de a fi, constau tocmai în convertirea timpului în durată. A unui timp, în cazul nostru, dinamic, obligându-ne să ne confruntăm aproape cotidian cu exigențele lui, la fel de inexorabile ca acelea pe care a avut să le întimpe eroul antic. Pentru artistul

lucid, fața contemporană a destinului este istoria. La noi, istoria a dat răspunsul. Pașiunile și libertatea, viața și visul omului se decid în socialism. Depinde de artist să vadă omul în istorie, nu istoria în om, eternizând socialismul în lupta lui pentru realizarea de sine, pentru purificarea de tot ce încearcă a-l desfigura, a-l abate de la esența lui. Esență principial identică cu esența umană a omului înțeleasă în spiritul ei, chemarea adresată de comuniști, artistului, nu e alta, trebuie să fie, chemarea la o artă umanistă, edificată în spațiul literar al acestui popor, al acestei țări.

Mihail PETROVEANU

EDUCAȚIE, CONȘTIINȚA SOCIALISTĂ

Pentru înflorirea continuă a României socialiste

Da! De când e lumea lume, toți aceia care au penetrat în peisajul ei multicolor, al desăvârșirii, și au vibrat adinc pentru ea, toți aceia care au fost înzestrați de Maica Natură cu darul de a exprima frumos gândirea, frământările, visurile, sufletul omului, s-au înscris în rândul luptătorilor pentru frumos, pentru libertate, pentru fericirea lumii. Toți marii scriitori și-au slăvit epoca, — saluând-o în ceea ce avea mai bun, criticând-o în ceea ce avea mai rău — contribuind cu trup și suflet la edificarea ei. De exemplu: Virgiliu, Dante, Eminescu.

În definitiv, ce ni se cere nouă scriitorilor? Să ne scriem și să ne descriem epoca, epoca noastră, epoca descătușării omului de asuprire, de fascism, de un trecut nefast, epoca de edificare a unei societăți noi, al cărei suprem țel este Fericirea. Fericirea! Ea este în fond un pisc și acolo nu se poate ajunge prin vorbe deșarte. Încilcite, încilcite și imposibil de a fi tălmăcite. Acolo se ajunge numai și numai prin fapte, și — de ce nu — prin fapte eroice.

Ca scriitor și ca un de demult luptător, consider că, scriind limpede, limpede precum se află o apă de izvor, ori precum se află un cer albastru, cu un mesaj, pururea omenesc, al patriotismului firebinte, al internaționalismului proletar frumos, al umanismului socialist inimitabil, nu se va pîndi niciodată nici schematicismul, nici dogmatismul, nici ezoterismul și nici putrefacția.

Societatea noastră, care se dezvoltă impetuos sub drapelul Partidului Comunist Român, este o societate vie, dinamică, profund umană — e un vis al viitorului și ne cere să participăm total la înălțarea și la desăvârșirea ei. Este un drept și este o datorie. Să ne aruncăm condeiul sufletului în toate culorile noastre, în toate zările albastre, spre a afla fiecare în fiecare poemul fără de moarte care ne va prelungi amintirea. Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cere să fim eroii timpului nostru. Este o încredere nobilă. Și, de asemenea, o datorie.

Ion BANUȚA

Mai clar, mai frumos

În propunerile de măsuri prezentate de iubitul conducător al partidului și al statului român socialist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice a membrilor de partid și a oamenilor muncii, văd în primul rând țaria Partidului Comunist Român, văd sufletul artistului legat de popor, un fulger care luminează drumul gândirii și simțirii, al visurilor noastre înfrigorate.

Am fost fericit și mîndru citind aceste luminate propuneri.

Este o mărturisire de credință marxist-leninistă, care dă primul firesc gândirii materialiste, ideologiei clasei muncitoare — și mă simt total înfrățit cu această credință a socialismului creator, exprimată atât de limpede, atât de lucid, în documentul de partid.

Mai puternic va cînta doina noastră, mai multă omenie va străbate poeziile, romanele, piesele noastre de teatru, filmele noastre, mai frumos și mai clar vom putea să deslușim în toate acestea sufletul poporului român.

O stea cu tot mai multă lumină și posibilitate, prin acest document, afirmării plene a personalității umane din societatea modernă a României socialiste.

Ca scriitor, ca membru de partid, sint bucurios să aflu din propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu, că rolul adunărilor generale de partid va crește, că poziția fermă împotriva fenomenelor negative, de indolență și superficialitate este promovată și trebuie să fie promovată, pentru a pune capăt abuzurilor, necinstei, nepăsării.

Educarea tineretului, munca patriotică, științele sociale, planurile de învățămînt, combaterea manifestărilor cosmopolite, a diferitelor „mode” artistice, sint numai unele probleme care mi-au cucerit sufletul de mulți ani și mi l-au iluminat cu prilejul apariției documentului de partid, considerîndu-le ca pe niște condiții esențiale ale victoriei co-

munismului în conștiința națiunii noastre socialiste.

Presei îi revine un nobil rol, acela al luptei pentru afirmarea ideologiei noastre marxist-leniniste.

Să realizăm romane puternice, piese de teatru, filme, la un înalt nivel umanist, să dăm un mare avînt creației românești contemporane.

Avem nevoie de pulsație nouă, în constelația timpului solar al comunis-

s-a simțit dintotdeauna atras spre adevărurile vieții, spre desoperirea resorturilor sociale activizante. Opera își găsește numai astfel ecou în sinul unor mase tot mai largi. Și ce poate fi mai important pentru un autor decît aceasta. Sigur, experimentele artistice își au desigur rolul lor indiscutabil, dar acest rol devine important abia în momentul în care depășesc pragul de laborator, împletindu-se cu rădăcinile reale pe care numai solul fertil al vieții le oferă. Netezarea acestui prag arată sterilitatea

„Arta trebuie să servească poporul, patria”

Necesitatea de public a fost și va fi întotdeauna năzuința supremă a oricărui scriitor. Adevărata literatură este literatura care se scrie despre oameni, pentru oameni, în numele lor. Nu există satisfacție mai mare pentru un scriitor decît conștiința că operele pe care le scrie sint însușite de cei cărora le sint adresate. Pornind de la cele mai bune exemple ale tradiției noastre, folosind pilda scriitorilor înaintași angajați, a acelor scriitori luminați care de-a lungul istoriei noastre au fost și oameni de cultură dar și militanți în numele dreptății și a prosperității sociale, scriitorii contemporani își fac o datorie de onoare din a duce cit mai sus cu putință exemplul pe care îl au de urmat. A scrie pentru patrie, iată țelul suprem al oricărui condeier. Cuprins și în documentele de partid publicate recent în presa centrală, dezideratul acesta capătă o importanță sporită și devine de cea mai mare actualitate pentru noi. Atenția permanentă pe care partidul o acordă dezvoltării spirituale a societății noastre, mi se pare un motiv permanent pentru care literatura noastră trebuie să progreseze continuu într-o ambianță de muncă și răspundere față de muncă. Formarea unui punct de vedere al scriitorului în raport cu societatea socialistă, cu regulile ei de dezvoltare, participarea scriitorului la treburile cetății, angajarea lui totală în munca și efortul întregii națiuni, este problema centrală a conștiinței literare. „Arta trebuie să servească poporul, patria”. O literatură în care să respire toată istoria timpului în care trăim, o literatură care să oglindească civilizația noastră cu toate atributele ei specifice, o luptă strînsă și angajantă și cu finalul victorios atât de aproape, o națiune coeză și limpezită și afirmată definitiv. O operă patriotică este cartea cea mai bună și cea mai frumoasă pe care trebuie s-o vîsam și s-o realizăm fiecare dintre noi.

Vera LUNGU

Spirit contemporan

Încă odată, cu gravitate sporită, ne aflăm față în față cu adevărurile noastre cele mai intime, exprimate cu un înalt spirit patriotic și cu o limpezime de cristal în cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru. Înalta prețuire acordată artei trebuie să găsească în fiecare creator izvoarele cele mai adînci, să se concretizeze în deplin acord cu năzuințele și eforturile societății socialiste în plină dezvoltare. Sint probleme care vin în sprijinul propriei noastre edificări, ne lămuresc liniile de forță ale creației în sensul unei participări mai active pe plan etic și ideologic la viața întregului nostru popor. Dacă înțelegem prin poezie adeziunea de inimă la idealurile comuniste, trebuie în același timp să fim pătrunși de adevărurile cele mai profunde ale politicii statului nostru, exprimîndu-le cu emoție și patos pentru

Damian NECULA

Barajul Hidrocentralei de pe Argeș

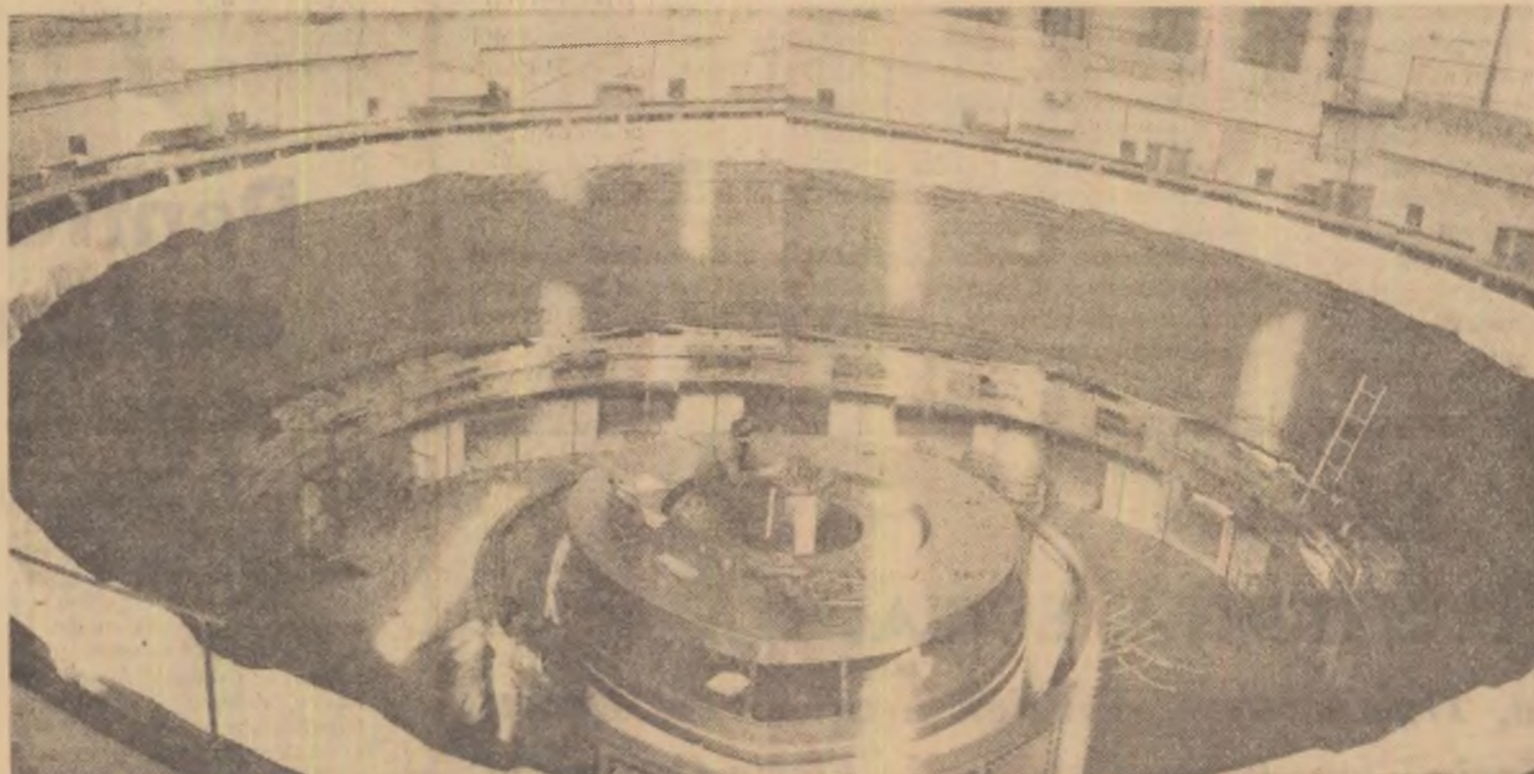
mului din România. Așa ne vom recunoaște mai bine în marile realizări ale poporului român, îi vom putea ridica din inimile și conștiințele noastre un imn înălțător

Ne este foarte clar: se face tot mai multă lumină în viață, în artă, în cugețele noastre.

Traian IANCU

O artă activă

Implicat într-un larg proces de personalizare, de ridicare în prim-plan a marilor valențe naționale ce irump în toate domeniile vieții contemporane, scriitorul român

Porțile de Fier — în sala turbinelor

că ele nu sint numai ale celui care scrie, ci, mai ales, ale tuturor. Poetul este cronicarul vremii sale, și trebuie să pună în lumină esența epocii pe care o trăiește, în care crede. Mai mult chiar decît atât, propriul său destin se împlinește mai aproape de propria sa vocație.

Grigore HAGIU

Către propria noastră vocație

Nici o metaforă nu este în măsură să intruchipeze suma de idei sintetizate în propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu. Ele se așează în viața estetică a scriitorului ca o piatră de holar, ele semnifică buna credință a pămîntului, ele pleacă din noi spre noi, ne reprezintă graiul, visele care își așteptau un contur. Epoca noastră era cea chemată să însuflețească simburii azvirlite în ogorul patriei în toate momentele de răs-cruce, cînd se închidau biografiile ideilor în cronici, cînd flacăra vestitoare de civilizație superioară își descria imaginea pe steaguri înfrunte sau luminoase; este ceasul de înmănușiere a scriitorilor umanie dintotdeauna cu rost de carte pentru viitorime. Ele vin în chip firesc cum vine lumina zilei, ele vorbesc în numele colectivității, sint o voce a pămîntului.

Tinărului scriitor, tuturora, îi sint deschise ferestrele spre propria lor vocație. A le dărui vremii tale, vîrstei țării prezente este o chemare launtrică, o dalină a plaiului nostru. A îmbrățișa programul propus de tovarășul Nicolae Ceaușescu înseamnă a da expresie voinței noastre, talentului nostru, este o parte a eului scriitorului care se definește în tabloul modern al gândirii românești marxist-leniniste, sint o rostire pregnantă a vieții în toate formele ei: torțele luminoase pleacă din aceste izvoare și verbul scriitorului trebuie să fie oglinda lor.

Ion IUGA

Să fim solii timpului socialist în care trăim

Propunerile de măsuri prezentate de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, inserează în termeni exacti idei substanțiale ale umanismului socialist militant, ele reprezintă pentru fiecare din noi călăuză limpede pentru prezent și perspectivă. Sintem contemporanii unor realități tulburătoare în frumusețe și vigoare, nu există misiune mai nobilă decît să viețuim cu tot ce avem mai bun în noi în miezul acestor realități. Zidim amfiteatre de beton și lumină, am înobilat toponimii mai vechi și mai noi, această țară fără asemănare renaște sub brațele făuritorilor, o nouă geografie își fixează cu majuscule alcătuirile moderne, pe frontispiciul strădanilor noastre stă scris *muncă și pace*, iată, toate acestea se întimplă acum, iar noi trebuie să fim martori cu ochiul și gîndul meru proaspete căci venim din acest timp și aparținem acestui timp.

Să ne orchestrăm, așadar, creația astfel ca ea să răspundă cit mai înalt convingerilor celor mulți, să înfrunte timpul într-o perpetuă simbioză cu valorile materiale ale evului nostru.

Ion ȚUGUI

A scrie acum, aici

Întrebările, marile întrebări asupra existenței, devenirii omului și rosturilor sale au constituit dintotdeauna hrana și lumina veghetoare a creatorului autentic de literatură. Istoria tuturor literaturilor, de fapt o imensă și inestimabilă enciclopedie a spiritului uman, ilustrează în esență un adevăr unic, incontestabil: timpul, memoria contemporanilor și posterității rețin pentru fondul de aur al valorilor sale doar acele opere ale căror literă și spirit au încorporat în ele ozonul epocilor în care au fost create, în care se disting dimensiunile acelor epoci, dimensiuni date de gândirea, frământările, problemele care au solicitat fluxul trăirilor sufletești.

Pentru cel ce scrie literatură acum ai aici, în această țară, țînăr sau vîrstnic, propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă nu numai un imbold pentru o literatură profund angajată din care să răzbată ce un ochi limpede de izvor fiorul actualității noastre socialiste, ci și un omagiu, pentru că și sarcinile pot constitui un veritabil omagiu cînd sint adresate cu atita clarviziune și grijă de conducătorul unui partid ca al nostru unor oameni în care ai deplină încredere, pe care îi prețuiești. Nu cred că există scriitor care vrea ca opera sa să aibă un acord grav și deplin în conștiința contemporanilor care să nu lege cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu în chip organic de sunetele fundamentale ale creației sale, sunete care nu pot fi altele decît ale acestei epoci de înalt și cald umanism socialist.

Florin COSTINESCU

Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice,
Ce din frunze își doinește, ce cu fluierul își zice,
Ce cu basmul povestește — veselul Alecsandri,
Ce-nșirind mărgăritare pe a stelei blondă rază,
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum ride printre lacrimi cînd o cîntă pe Dridri.

Sau visînd o umbră dulce cu de-argint aripe albe,
Cu doi ochi ca două basme mistice, adînce, dalbe,
Cu zimbirea de vergină, cu glas blînd, duos, încet,
El îi pune pe-a ei frunte mindru diadem de stele,

O așează-n tron de aur să domnească lumi rebele
Și iubind-o fără margini, scrie : „visul de poet“.

Sau visînd cu doina tristă a voinicului de munte,
Visul apelor adînce și a stîncelor cărunte,
Visul selbelor bătrîne de pe umerii de deal,
El deșteaptă-n sînul nostru dorul țării cei străbune,
El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,
Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal (...)

Mihai Eminescu : „Epigonii“

Pagini omagiale

Vasile Alecsandri

150 de ani de la naștere

1821 - 1971

Întîmpinare

La pregătirea acestor pagini omagiale, cu care venim în întîmpinarea sărbătoririi unui secol și jumătate de la nașterea gloriosului cîntor Vasile Alecsandri, au fînit să ia parte scriitorii din toate generațiile, semn al prețurii și dragostei unanime pentru bardul de la Mîrești. Încă o dovadă că s-a înșelat și se va înșela totdeauna oricine va crede că ar putea îi da uitării și nesocotinței poetul Pastelurilor, prozatorului Istoriei unui galbăn, autorul prodigios al teatrului românesc, creatorul de limbă literară, tezaurierul de geniu al folclorului, care a întocmit neuitata capodoperă Poezii populare ale Românilor, neobositul luptător și cîntăreț al Unirii și Independenței.

Nedespilite trăiesc imaginile de poet și cetățean, și generații de-a rîndul au descoperit cu bucurie și filială dragoste în Vasile Alecsandri pe unul dintre cei mai limpezi și mai generoși magistri de slovă și gîndire românească.

Alecsandri ne aparține tuturor, el n-a pus în calea cuvîntului, nici a simțirii, bariere provinciale, om și poet al unirii și-a construit, cu o exemplară putere și claritate de conștiință, punct cu punct, opera sa dedicată integrității noastre ca popor, ca ființă istorică și expresie spirituală.

În adevăr și cu dreptate îl cinstim de aceea azi pe Vasile Alecsandri, așezîndu-l alături de cele mai strălucite figuri ale istoriei și culturii noastre.

LUCEAFĂRUL

București, 1860

La poezii români

Precum în vară dulci păsărele
Sosesc voios
Și pe un arbor cuprins de ele
Cîntă frumos ;

Veniți aici cu-a voastre lire
Voi ce aveți
Pe frunte raze de nemurire,
O ! junii poeți !

Voi, care-n focul ce vă străbate
Visați cu dor
Glorii, plăcere și libertate
Și dulce-umor !

Veniți s-duceți o închinare
De nobili fii
Celor ce țării au dat salvare
In vijelii.

Cîntați trecutul ce se mindrește
De-ai săi eroi,
Și-a cărui rază se răspîndește
Lin peste noi.

Cîntați Unirea, fala străbună
Cu glas sonor,
Căci poezia adînc răsună
Între popor !

Cîntați, căci lumea trece, dispăre
Visele per,
Însă-a juniei dalbă cîntare
Zboară la cer...

Poezia populară

Românul e născut poet!

Inzestrat de natură cu o inchipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

De-l muncește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cîntă durerile și mulțămirile, își cîntă eroii, își cîntă istoria, și astfel sufletul său e un izvor nesfîrșit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu poate fi mai interesant decît a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cîntecelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimii și toate razele geniului său.

Comori nepretuite de simțiri duioase, de idei înalte, de notițe istorice, de crezări superstițioase, de datini strămoșești și mai cu seamă de frumuseți poetice pline de originalitate și fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română.

Valoare istorică, valoare prezentă

Literatura română modernă s-a dezvoltat la începutul ei, sub impulsul unei nevoi înfrigorate de-a exista, într-un tempo grăbit și repezit. Îmboldul principal a fost, atunci, grija cantității, nu a calității. Este ceea ce Helade a exprimat într-o frază foarte semnificativă : „Nu e vremea de critică, e vremea de scris, și scrieți cît veți putea, cum veți putea“. Fraza aceasta e din 1837. Ea exprimă o stare de fapt. Pe vremea aceea scriitorii noștri nu se gîndeau altă să scrie frumos cît să scrie cu folos. Fenomenul acesta care se observă, mai ales în ce privește cantitatea, și la alte literaturi începătoare, a căpătat la noi un caracter mult mai acut, din pricină că, vreme de cîteva decenii, pînă după 1850, literatura la noi a fost subordonată, în chip firesc și neforțat, puternicei mișcări de învioreare națională care a precedat Unirea. Pe de altă parte, și îndeosebi, în ce privește poezia, literatura română modernă și-a găsit, chiar de la început, elementele unei tradiții în legătura ei adîncă cu folclorul. Acest fapt s-a întimplat, cred eu, din două motive, armonios imbinat. Ideile de punere în valoare a folclorului erau dominate în acea epocă și făceau parte din atmosfera literară a vremii, atmosferă încă îmbibată de romantism. Dar pe lângă aceasta și în chip mult mai hotărîtor, scriitorii noștri din acea vreme vedeau în poezia populară temelia sigură și trînică a unei creații poetice naționale, cu trăsături originale, capabile s-o deosebească de celelalte poezii și să servească tocmai din cauza aceasta, luptei pentru înfăptuirea Unirii.

Să nu credem însă că în această epocă grija de-a scrie frumos era cu totul absentă. În această privință e vrednic de remarcă faptul că, numai șapte ani după tipărirea frazei lui Helade citată adîncăuri, Costache Negruzzi, într-o scrisoare din 1844, scrie aceste rînduri : „Spune-mi, nu-ți place mai bine traducția lui Dosoftei cu-ncheieturi scotice, care nu te ostenește cînd o citești, nu are fraze mari, întortochate și scilicet ?“ Tradiția scrisului artistic se înghetează de pe atunci.

Un simț foarte ascuțit al valorii artistice a cuvîntului îi face pe Alecsandri, de la început, să acorde expresiei toată atenția. Era aceasta, la el, ceea ce firesc, Alecsandri avea o mare ușurință de exprimare. Nu cred că își lucra și își șlefuita prea mult versurile. Nici n-ar fi avut nevoie, fiindcă ele izvorau din talentul lui cu o fluență nu rareori într-adevăr fermecătoare. Unele poezii ale sale poartă în subtilă indicația că sînt scrise pe albumuri, așadar ele sînt improvizate. În toate acestea, indiferent de caracterul femer al cazului care le-a dat naștere, se observă o mare stăpînire a mijloacelor de expresie, mijloace, bineînțeles, potrivite cu specia aceasta de poezie care poartă de obicei numele de ocazională.

Goethe atribuia acestui fel de poezie, în germană *Gelegenheitsgedicht*, o importanță deosebită. Este drept că Goethe cuprinde sub această denumire orice poezie provocată de actualitatea imediată. Era înclinat oare Alecsandri către acest fel de poezie ? Cred că da. Prin firea talentului său. Aceasta face ca poezia lui, în general, să dea o impresie de viu, de trăit, de adevăr, totodată însă, din aceeași pricină, acestei impresii i se alătură de multe ori și aceea de ceva fugitiv, trecător și ușor. Impresia aceasta ne-o dau de altfel, în unele lucrări ale lor, mulți dintre scriitorii care au acest dar al improvizatului, chiar cei mai buni dintre ei.

Doi sînt modurile de-a judeca, în ansamblul ei, opera unui scriitor. Unul este acela al situației scriitorului în epoca lui și al aprecierii sale în raport cu acea epocă. Se ajunge astfel la stabilirea unei valori ce se poate numi istorică. Al doilea este acela al considerării scriitorului din punctul de vedere al durabilității sale. Cu Alecsandri, se pot formula desigur, cîteva date, măcar aproximative, despre ceea ce durează din opera lui. Despre ce înseamnă Alecsandri în istoria literaturii noastre, s-a spus deja destul, dacă nu chiar tot. Opera lui Alecsandri se știe ca un lucru perfect dovedit că stă la temelia literaturii române moderne. Fără el dezvoltarea literaturii noastre de după 1850 este de negîndit. Alecsandri inaugurează, alături de Costache Negruzzi, proza literară artistică românească. Cine recitește *Buchetiera din Florența* pretuiește fără nici o constrîngere construcția echilibrată, armonia frazei, siguranța narațiunii, și acea calitate pe care francezii o exprimă prin epitetul de *atta-*

chat. Excelentă proză atașantă este proza lui Alecsandri de la *Buchetiera*, pînă la memoriile de călătorie în Africa și amintirile din misiunile sale diplomatice.

Dar iată că vorbind despre însemnătatea lui Alecsandri pentru epoca lui, ne dăm seama că multe din constatările elogioase privitoare la situația lui atunci se potrivesc bine și la situația lui astăzi, mai exact se potrivesc bine cu părerea noastră despre opera lui, în raport cu vremea noastră, cu gustul ei și cu preferințele noastre, ale celor de astăzi.

Intr-adevăr, cu instinct teatral și cu un meșteșug învățat de la autorii comici francezi ai secolului al XIX-lea, de la Picard la Labiche și chiar mai tîrziu, la Augier, Alecsandri a dat cîteva comedii excelente, care și azi se citește sau se văd reprezentate cu interes și plăcere. Interesul stă în faptul că în aceste comedii avem un tablou, nu prea vast desigur, dar foarte expresiv al unor aspecte din societatea românească dintre 1840 și 1865. În *Coana Chirița*, în *Înșii în Carnaval*, în *Ginerele lui Hagi Petcu* și în altele, în scenele, în cînteculele comice, aflăm o mulțime de detalii expresive cu privire la felul de-a vorbi, de-a trăi, de-a judeca al oamenilor din acea epocă. Aceste detalii sînt rezultatul, întodeauna, al unei observații sigure. Vor fi fiind poate, uneori, detalii de suprafață, dar ele exprimă, tot de atîtea ori, realitatea mai adîncă, în primul rînd prefacerile pe care le provocau în societatea românească a vremii introducerea, uneori în grabă și fără ordine, a formelor civilizației occidentale. Înaintea lui Caragiale, Alecsandri a descris cu vigoare satirică aspecte ale acestui fenomen. Tribunescu, personaj din *Spiricul risipitor* al lui Alecsandri, vorbește ca Rică Venturiano a lui Caragiale — mai exact Rică Venturiano, posterior cu vreo douăzeci de ani lui Tribunescu, vorbește în stilul acestuia.

Saturizarea lui Alecsandri este făcută cu voie bună, fără insistența usturătoare a lui Caragiale. Amărăciunea nu stătea în firea lui Alecsandri. Nici sarcasmul. Indignarea lui lua întodeauna o formă mai domoală. El avea în cel mai mare grad ceea ce exprimă în latină *amoenitas ingenii*, o fire plăcută. O calitate care asigură permanența mai bine decît altele. O calitate care exclude violența, zbuciumul răsunător, șarja, insistența — dar este prielnică adîncimii limpezi.

Pe lângă interesul istoric, un interes pur estetic ne apropie de unele din aceste comedii ale lui Alecsandri. Dialogul este de o mare vioiciune. Vina comică este bogată. Comicul de situații se imbină perfect cu comicul verbal. Limba, în sfîrșit, este de o mare savoare, veche desigur pe alocurea dar nu învechită deoarece e luată din fondul adînc, trînic și permanent al tezaurului nostru lexical.

Limba frumoasă distinge și poemele dramatice ale lui Alecsandri. El a dus la strălucire în literatura noastră această specie literară. A contribuit la această excelentă săm meșteșug teatral cît și marele său talent poetic. Unele din cele mai frumoase versuri ale sale se găsesc în cele trei piese în versuri *Despot-Vodă*, *Pîntina Blanduziei*, *Ovidiu*.

Expresia lui Alecsandri, forma sa literară, este determinată de echilibrul, de măsură și de armonie, calități pe care el le avea în cel mai mare grad. Poezia lui lirică curge de-a dreptul de la izvor, de la izvorul unei sensibilități vibrante fără exces, meru egală cu ea însăși, cu o limpezime care, așa cum am mai spus, nu exclude profunzimea. Sensibilitatea poetică a lui Alecsandri se arată mai cu seamă în fața spectacolelor naturii. De aici atîtea agreabile priveliști de care e plină poezia sa. Fără să mai vorbim de pastelurile sale, care inaugurează în poezia noastră o manieră mult cultivată după el, și într-o apreciazabilă măsură pe urmele lui — întîlnim la tot pasul în versurile sale dovada unui adînc sentiment al naturii. Acest sentiment se imbină foarte bine cu dragostea lui Alecsandri de poezia populară căreia, după cum știm, el cel dintîi, i-a scos la iveală frumusețea literară. La această frumusețe literară, știm acum că Alecsandri a contribuit, uneori foarte mult. E destul să comparăm *Poeziile populare* culese de el cu *Poeziile populare* cu-

AI. PHILIPPIDE

(Continuare în pag. 7-a)

Alecsandri astăzi

Alecsandri este prezent, în zilele noastre, nu numai în cărțile de școală. Lumina lui străbate dincolo de veac.

În versuri, în proză, Alecsandri este maestru. Din opera versificată răsare floarea pastelurilor. Proza, cursivă, aleargă cu eleganță spre scopul dorit. Profundă cunoaștere a folclorului nostru și însușirea acestui meșteșug poetic i-a îngăduit să redea viață, în modul fericit, unei serii de producții în versuri și în primul rînd nemuritoare, „Miorita“.

Dacă ne adîncim în lectura scrierilor literare contemporane cu Vasile Alecsandri, constatăm ca publicațiile periodice sînt scrise într-o limbă greoaie și peștiră, iar producțiile poetice au versurile presărate cu neologisme stridente și neadecvate. Helade, el însuși, care a lăsat multe pagini de proză remarcabilă și a compus capodopera „Sburătorul“, scrie, în „Curier“, o limbă la nivelul celorlalte foi contemporane.

Desigur, Alecsandri a trăit într-un mediu de adîncă cunoaștere și prețuire a folclorului (e suficient să însirăm numele lui Alecu Russo, N. Bălcescu și Ion Ghica). Geniul lui a făcut însă tot restul.

În fine, trebuie amintit că spiritualele sale comedii au căpătat în zilele noastre un nou public și o nouă prețuire.

Pentru toate aceste considerente, Vasile Alecsandri are dreptul la calda noastră recunoștință.

AI. ROSETTI

„De la 1840 cînd Buchetiera din Florența apără în Dacia Literară a lui Kogălniceanu, cînt poetul făcu cel dintîi pas în literatură și — lucru curios — în proză, pînă la 1890, operele se (în lanț, Sint, nu-și vorbă, ani de aceia cînd nu publică nimic, dar orice eveniment capital pentru poporul românesc îl atîlă treaz și gata de scris. Cel ce a cîntat mai energic și mai frumos decît Mureșianu Anul 1848 a fost tot acela care, 30 de ani mai tîrziu, a cîntat epoca nouă de entuziasm patriotic... Opera lui rezumă cugetarea și simțirea românească...“

Nicolae IORGA

Miorița

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i Moldovean
Unu-i Ungurean
Și unu-i Vrancean.
Iar cel Ungurean,
Și cu cel Vrancean
Mări, se vorbira,
Ei se știură.
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel Moldovean
Că-i mai ortoman
Și-are oi mai multe,
Vindre și cornute,
Și cai învățați
Și cini mai bărbați!...
Dar cea Miorița
Cu lină plăviță
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,

Iarba nu-i mai place.
— Miorița laie,
Laie, bucălaie
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace!
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță Mioară?
— Drăguțele bace!
Dă-ți oile-ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpine, stăpine,
Iți cheamă și-un cine,
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul Ungurean
Și cu cel Vrancean!

Și de-a fi să mor
În cîmp de mohor
Să spui lui Vrancean
Și lui Ungurean
Ca să mă îngroape
Aice pe-aproape
În strunga de oi
Să fii tot cu voi;
În dosul stîinii,
Să-mi aud cîinii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Fluieraș de țag,
Mult zice cu drag!
Fluieraș de os,
Mult zice duios!
Fluieraș de soc
Mult zice cu foc!
Vîntul cînd a bate
Prin ele-a răzbate,
Ș-oile s-or stringe
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de singe!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.

Să le spui curat
Că m-am înșurat
C-o mindră crăiasă
A lunei mireasă;
Că la nunta mea
Au căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa;
Brazi și pălînași
I-am avut nuntași;
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii,
Și stele făclii!
Iar dacă-i zări,
Ducă-i înțilni
Măicuță bătrînă
Cu briul de lină,
Din ochi lăcrimînd,
Pe cîmpi alergînd,
De toți întrebînd
Și la toți zicînd:
Cine-au cunoscut,
Cine-mi au văzut
Mindru ciobănel

Tras printr-un inel?
Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustețioara lui
Spicul grîului,
Perișorul lui,
Peana corbului;
Ochișorii lui
Mura cîmpului!...
Tu, Mioara mea,
Să te-nduri de ea
Și-i spune curat
Că m-am înșurat
Cu-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
Să nu-i spui, drăguță,
Că a căzut o stea,
Că a căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și pălînași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii!...

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

ADUNATE ȘI ÎNTOCMITE
DE
VASILE ALECSANDRI

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA LUCRĂTORILOR ASOCIAȚI
12, PASAJUL ROMÂN, 12

M DCCC LXVI

Pagina de titlu a ediției „Poezii populare” din 1866

Prozatorul-Folcloristul

Poetul și unitatea de simțire a tuturor românilor

Mișcarea amplă de culegere și studiere a folclorului în Europa primelor decenii ale sec. al XIX-lea s-a răsfrînt puternic și în Principatele române. Deși s-au scris numeroase studii asupra problemei, sintem încă destul de departe de a cunoaște și înțelege cum s-a petrecut fenomenul și la ce îndemnuri culturale interne și externe. Notăm însă câteva date ce premerg culegerea lui Alecsandri, pentru a determina mai bine locul pe care această carte îl ocupă în istoria problemei.

Asachi pare să fi avut o culegere de poezie populară, parte primitivă de la Vuk Karadžić, parte alcătuită de el, dar aceasta a dispărut fără urme în incendiul lașului în 1827. Informații din izvor sîrbesc, descoperite recent, par să arate că la aceeași dată, 1827, ar mai fi existat o culegere de folclor pe care avea intenția s-o publice I. Rosetti, editorul „Famei Lipschii”. Am putea vorbi, în acest caz, despre o influență directă a ideilor din cercurile științifice germane ale epocii, care se răsfrînseseră atât de binefăcător și asupra muncii lui Karadžić. Prima culegere pe care o cunoaștem este însă cea a lui Nicolae Pauleti și datează din 1838, dar ea n-a avut nici o influență asupra muncii de culegere din Moldova și Țara Românească.

Despre necesitatea culegerii cîntecului popular românesc s-a vorbit însă de multe ori înainte. Balcescu le scoțea printre izvoarele istoriei naționale; Cezar Bolliac pentru cunoașterea caracterului națiunii; Andrei Mureșanu pentru crearea unei literaturi naționale; Nicolae Filimon „de mare necesitate pentru istoria și literatura limbii române”; Timotei Cipariu, pentru cunoașterea geniului național. Ne aflăm, așadar, într-un întreg curent de idei ce însușește pe învîtații din toate cele 3 provincii românești ale timpului. Cel mai coerent și mai complex, aceste idei apar în opera lui Alecu Russo și fiind cunoscută prietenia ce l-a legat de Alecsandri și, deasemenea, cunoscut ajutorul direct pe care l-a dat la alcătuirea culegerii sale, este de presupus că poetul a acționat la îndemnul său și în lumina concepțiilor sale. Patru idei principale se desprind din tot ce s-a scris în această vreme la noi despre cîntecul nostru popular. Prima este de natură etnopsihologică: folclorul este documentul cel mai elocvent despre caracterul și originalitatea națională a unui popor; a doua de natură istorică: folclorul este un document în ce privește istoria însăși a unui popor; a treia de natură lingvistică: folclorul trebuie să servească la cultivarea limbii naționale; a patra, în fine, folclorul trebuie să stea la baza creării unei literaturi naționale. Ceea ce este comun în toate cazurile de mai sus este ideea națională și aceasta nu putea însuși decât generația ce avea să facă revoluția de la 1848. Dacă însă în toată această perioadă, aceste idei circulau în formă declarativă, lui Alecsandri i-a revenit meritul de a întocmi cea mai de seamă culegere de cîntec popular românesc, realizînd, cum avea să observe B. Delavrancea mai târziu, „opera cea mai uimitoare pe care o avem noi”. În prefața la primul său volum de balade în 1852, el vorbește despre „datoria” aceasta, pe care a încercat s-o îndeplinească și ideea despre o asemenea „datorie” față de popor și de creația sa trebuie reținută. Ca toată generația sa, poetul este convins de cele patru idei enumerate mai sus, precum și de ideea ce le subordona, ideea națională. Am arătat cele de mai sus, nu pentru a diminua meritele sale, făcînd din el doar un exponent al cerințelor vremii și generației din care făcea parte, dar și pentru a scoate în evidență tocmai ceea ce îl deosebește fundamental de generația sa. În timp ce toți ceilalți vorbesc, el realizează; între generație și el se așază fapta,

fapta rodnică în toate privințele, cu consecințe nebănuite de el însuși în evoluția întregii noastre culturi. Nu se poate vorbi, așadar, de o simplă intuiție, mai mult sau mai puțin genială, a poetului sau despre un adînc instinct de poet național, cum va spune mai târziu Titu Maiorescu, ci despre conștiința îndeplinirii a unui ideal. De aceea, nu este de mirare că lucrarea lui a întîmpinat o unanimă recunoaștere, operînd ca un adevărat act revoluționar, cum aveau să constate cei mai mulți dintre contemporani. Este de reținut astfel o afirmație a lui D. Bolintineanu, după care colecția lui Alecsandri ar fi produs „o admirare generală atât în România cit și în străinătate”, făcînd „revoluție în literatura română”. Ideea despre „o revoluție” apare după mulți ani și la Delavrancea, ceea ce arată că de departe s-au prelungit ecourile ei. Dar aici se cuvine să subliniem încă un fapt de cea mai mare importanță și anume: Alecsandri descoperă latura artistică a folclorului — de

Moldova și Muntenia, cit și din Transilvania. Corespondența lui atestă că a fost intens preocupat de alcătuirea unei culegeri reprezentative pentru creația întregului nostru popor. Și nu este de mirare că tocmai Alecsandri a fost cel care, pentru prima dată, a afirmat unitatea specifică a folclorului românesc, peste granițele vremelnice ale statelor. Merită să subliniem acest lucru, deoarece este mai puțin cunoscut. Astfel, în discuțiile purtate la Academia Română pentru publicarea culegerii de folclor transilvănean a lui I. Jarnik și A. Birseanu, el a afirmat că din compararea diferitelor culegeri regionale „apare neîndoiosă unitatea de simțire și de direcțiune a poporului” și a dovedit prin lecturi atente de texte că „geniul românesc este același peste Carpați... cum este dincoace și dincolo de Mîlcov”. Mai trebuie menționat aici, pentru a întregi imaginea interesului său pentru folclor, și faptul că a fost preocupat de problema melodiilor populare, apreciînd favorabil munca lui Miculi și propunînd un premiu academic pentru culegerea de arii populare, de care a beneficiat mai târziu D. Vulpiu.

Dar încă înainte de a se stînge din viață, culegerii sale i-a fost contestat caracterul științific, întrucît s-au putut constata diverse intervenții ale sale în textele culese și publicate de el. Cunoșcînd variante ale diferitelor subiecte și motive, e posibil ca poetul să se fi considerat pe sine însuși drept unul din acei mulți și anonimi îndreptări ai textelor culese, procedînd la „îndreptarea” și „întocmirea” lor. Dacă în vremea sa, conform unui uz general, o asemenea procedură putea părea normală, ea nu mai era îndreptățită la urmașii săi, care sînt, de fapt, cei care au greșit față de folcloristică. La data culegerii sale însă nu fusese încă determinate principiile de culegere și normele de editare a folclorului; nu exista de fapt folcloristică însăși. Poetul a procedat deci cum a crezut el de bine, îndepărtînd, după cum singur mărturisește, pretinsa rugină ce s-ar fi depus peste bijuteriile de aur ale poeziei populare. Desigur, pentru știință, aceste „îndreptări” reprezintă o pagubă cu atât mai regretabilă, cu cît nu ne-u rămăsese de la el nici un fel de însemnări despre modul cum a procedat, dar nu acesta este lucrul esențial. Cu răbdare și acribie filologică se poate ajunge la depistarea și înlăturarea intervențiilor sale. Ceea ce trebuie să punem în lumină este rolul îndeplinit de culegerea sa în ansamblul culturii noastre. Și acest aspect am încercat să-l definim mai sus. Actul revoluționar săvîrșit de poet prin publicarea culegerii sale nu poate fi nicicum umbrat de faptul că o știință particulară se declară astăzi nesatisfăcută de munca lui. El nu a urmărit să realizeze o operă științifică, ci una patriotică și națională, într-un moment cînd lipsa unei asemenea opere devenise extrem de acută și trebuie să recunoaștem că și-a îndeplinit integral această datorie față de popor pe care, ca om luminat și clarvăzător, simțea că este chemat s-o îndeplinească. Și dacă ar fi să apreciem, în perspectiva timpului, întreaga sa lucrare artistică, credem că nu greșim cînd afirmăm că Alecsandri și-a dobîndit dreptul la recunoștința permanentă a poporului nostru, atît prin opera poetică originală, cit și prin culegerea și publicarea cîntecelor populare.

Adrian FOCHI

Pagina de titlu a volumului cu traducerea poeziilor populare în limba franceză, apărut la Paris

sigur pe urmele lui Alecu Russo — și afirmă cu tărie, în repetele rînduri, superioritatea estetică a creației populare față de cea ce se făcea la vremea aceea în cîmpul literaturii noastre. El vorbește despre anume „frumuseți poetice pline de originalitate și fără seamăn în literaturile străine” (de unde se inspirau literații epocii) și ideea aceasta a fost cînd împărtășită de toată lumea. Titu Maiorescu a cuprins într-o formulare impecabilă importanța culegerii sale, cînd a arătat că această carte „va rămîne pentru tot timpul o comoară de adevărată poezie, și totdeodată de limbă sănătoasă, de noțițe caracteristice asupra datinelor sociale, asupra istoriei naționale, și cu un cuvînt asupra vieții poporului nostru”.

Dacă în culegerile publicate de Alecsandri între 1848 și 1855 predomină încă atitudinile retorice de natură romantică, marea sa culegere din 1866, „Poezii populare ale românilor”, aduce unele note științifice demne de luat în considerare. Se vede că între 1852 și 1866, poetul a citit mult și s-a informat bine în ce privește tehnicile științifice de culegere și de editare a folclorului. Astfel, în această ultimă ediție, el face loc unui amplu capitol de note privind detaliile de culegere, face trimiteri la credințe și datine populare și este preocupat de circulația internațională a unor subiecte și motive poetice. În această privință sînt interesante trimiterile pe care le face la folclorul popoarelor vecine. Dar în legătură cu acest volum, trebuie să mai arătăm că față de ceea ce dădea în 1852—1853, poetul mărește substanțial numărul pieselor și mai ales numărul genurilor folclorice. Într-adevăr, volumul cuprinde nu numai epica populară, ci și lirică și piese din folclorul obiceiurilor, încercînd astfel să devină reprezentativ pentru toată creația poetică populară. Și mai trebuie reținut un fapt, deoarece a avut în continuare consecințe importante în ce privește formarea ideii naționale. Poetul include materiale din toate regiunile locuite de români, atît din

.... Într-un șir de mai mulți ani m-am ocupat cu adunarea și coordonarea poeziilor populare din Țările românești și am parvenit a forma o culegere prețioasă de balade, de legende și de felurite cîntice improvizate de poporul român în orele sale de suferință sau de veselie, de cădere sau de mîrire.

O parte din acele petre scumpe a comorii geniului românesc au fost scoase la lumină și traduse în limbile franceză, engleză și germană. Fiind pretutindene bine primite și admirate, ele au deșteptat luarea-amînte a oamenilor erudiți și au contribuit mult a atrage simpatii meritate asupra nației noastre...”

Octombrie 1862

Armonia și arta narațiunii

Alecsandri a trăit în conștiința contemporanilor mai ales prin activitatea poetică și dramatică; posteritatea, în schimb, nu numai că i-a recuperat din uitare proza, dar i-a preferat-o: pentru Ibrăileanu și G. Călinescu nu în lirică sau în teatru, ci în proză a dat scriitorului cele mai durabile pagini ale sale. Eliberat de discursivitate și coerența regulărilor prozodice, care-i diluează respirația lirică și o convertește adesea în retorică, eliberat și de căutarea efectului comic, de trucurile iefine și de simplificațiile compunerilor pentru scenă, Alecsandri își dezvăluie în proză, în chipul cel mai direct, trăsăturile definitorii ale personalității. Printr-o reacție proprie a temperamentului, dar în acord cu spiritul pozitiv și teluric al prozei moldovenești de la jumătatea veacului trecut (Negruzzi, Kogălniceanu, Russo), el manifestă o evidentă repulsiune pentru pozele tenebroase și teribilismele factice pe care voga romantică le transformase într-o rutină. Într-un vrac de lamentații și profetism, de revoltă împotriva canoanelor și exacerbarea individualistă, Alecsandri își păstrează singele rece, evită vorbele mari, recurge la byn-ul simț ca remediu împotriva exceselor de orice fel. Întîmpinînd la el — și e poate una din trăsăturile cele mai izbitoare — o jovialitate robustă, o exuberanță de liniere încrezătoare în steaua sa și-n împlînirile destinului selectiv, un mod spontan, nefectat și surzător de a ne zugrăvi condiția umană. În proză, îndeosebi, îl găsim pe scriitor așa cum ni l-au descris întîmîși cu seamă se prozează din paginile corespondenței — sentimentul dar fără să stoarcă lacrimi, zeflemist dar fără malîție, bonom și afabil, spiritual și manierat, unind tandrețea și umorul, om de lume și, deopotrivă, patriot pînă în virful unghiilor, un romantic prin opțiunile estetice, dar un clasic prin sobrietatea gesturilor, echilibrul și armonia felului de a fi.

Vorbînd în genere proza lui Alecsandri e de tip memorialistic, decurgînd din experiența de viață a autorului, fie prin transcriere directă, fie prin parafrază aluzivă. Nu desoperim în ea nici caracter, în sensul romanului clasic, nici conflicte, nici descrieri laborioase de ambianță. Cînd în *Drîdri* sau *Mărgărita*, vi-zuinea pare a se lărji, tinzînd spre pictura me-

diului social și profilînd o intrigă romanească, ne dăm repede seama că scriitorul nu face decît să depene ominiți, așezîndu-le însă, din motive de cuvînt, într-un cadru fictiv. El nu posedă facultatea invenției și nici puterea de a concura starea civilă. E, înainte de toate, un „causeur”, dotat cu talentul înnăscut de a-și istorisi pătaniile cu naturalitate, familiaritate și voce bună. Ca orice scriitor stăpînit de intuiția oralității, ni se împărtășește în mod slobod, sărînd de la una la alta, nelăsîndu-l pe cititor să se dumirească, cucerîndu-l înainte de a-și organiza rezistența. Conștient că genul cel mai de destabilizant și cel plicticos, Alecsandri aplică strategia ofensivă neîntreruptă: amestecă gluma cu o reflecție morală, alternează risul cu induiasărea, adînhnește de un peisaj printr-un portret, de un portret printr-un dialog, de un dialog printr-o paranteză lirică, și mai ales se ferește, ca de un păcat intolerabil, să fie pedant. Ritmul povestirii e chibzuit în funcție de felul subiectului și de tabloulul toafosului: capătul nerv în relațiile de călătorie, poposește digresiv în *Drîdri*, devine calm și sedentat în onume poezie din *Mărgărita*. Într-un cuvînt, e vorba de un stil sprintin, scilicet, dăzînvolt, mereu stăpîn pe sine, deși lasă impresia de jactanță și har spontan al condeiului, guvernat de rațiune și simțul conveniențelor sociale. Mai mult decît că scrie, autorul dă senzația că „spune”, că practică o „suetă” de tip superior, că improvizază pentru un auditoriu amical, amuzat, ca și el, de diversitatea omenească, care triumfă asupra vicisitudinilor existenței prin ris și nu apasă tulburat de enigmele eterne.

La temelia acestei arte de comunicare francă a impresiei subștă și însușire esențială: puterea de observație. Alecsandri are un ochi de pictor, însă de pictor mediteranean, atent la contur și volume, la mișcări și detalii expresive. Ca și clasicii, el cultiva claritatea desenului și proporționalitatea liniilor — ca și impresionistii și sensibili la variațiile luminii și tehnica instantaneului. Mediul de viață al schițelor și poezilor e totdeauna concret, densificat prin prezența volubilității a materiei. Chiar și atunci cînd expresia e searbădă sau plătește tribut convenției literare la modă, ea tot sugerează, dincolo de aproximațiile limbajului și ale manierierii, plenitudinea senzuală a impresiei. Astfel, din convenționalitatea edulcorată a *Mărgăritei* supra-viețuiesc tocmai elementele de localizare și decor: imaginea conacului unei bioeroice urbane, o viziune fugărită a Agopiei, o cunoaștere în înalta societate ispană etc. Tot așa, ceea ce dă trîncine *Buchetierei de la Florența* — bucată de debut, cu coincidențe bizare, lovitură de teatru, personaje satanice și angelice — e infrastructura de mic notaj realist, care configurează, sub draperiile romantice de gust idoliolnic, o atmosferă italiană proaspătă și veridică.

Se înțelege că în măsura în care scriitorul se desface de sub influența melodramei și a senzaționalului de paradă, imaginea lumii cîștigă în autenticitate deoarece între viață și artă ecranul deformant al literarizării se interpus mai puțin. De neuitat rămîne, din acest punct de vedere, pătania francezului din *Balta albă*, care descoperă realitatea valahă sub o ipoteză contradictorie, cînd ca o margine de lume, cînd ca o societate europeană ultra-răfinată. Bogăția paletei copacitea de a învia peisajul social, pitorescul oamenilor și al momentelor, se manifestă și în *Vasile Porajian*, lașii în 1844, în admirabila evocare a regulului regulamentar din Prefața la operele lui C. Negruzzi, dar atîncă treapta virtuozității, îndeosebi, în istoria unui galbăn și *O călătorie în Africa*.

Pe pretextul conversației dintre două monede (împrumutat — se pare — unei traduceri din

Paul CORNEA

Ovid DENSUSIANU

(Continuare în pag. 7)

Pasteluri, Doine și Lăcrimioare

Steluța

Dedicatie E. N.

Tu, care ești perdută în neagra vecinicie,
Stea dulce și iubită a sufletului meu!
Și care-odinioară luceai atât de vie
Pe când eram în lume tu singură și eu!

O! blîndă, mult duiosă și tainică lumină!
În veci printre stelute te cată al meu dor,
Ș-adeseori la tine, cînd noaptea e senină,
Pe plaiul nemuririi se-nalță c-un lung zbor.

Trecut-au ani de lacrimi, și mulți vor trece încă
Din ora de urgie în care te-am pierdut!
Și doru-mi nu s-alină, și jalea mea adîncă
Ca trista vecinicie e fără de trecut!

Plăceri ale iubirii, plăceri încîntătoare!
Simțiri! mărețe visuri de falnic viitor!
V-ați stîns într-o clipală ca stele trecătoare
Ce las-un întuneric adînc în urma lor.

V-ați stîns! Și de atunci în cruda-mi rătăcire
N-am altă mîngiere mai vie pe pămînt
Decît să-nalț la tine duiosă mea gîndire,
Steluța zimbătoare dincolo de mormînt!

Căci mult, ah! mult în viață eu te-am iubit pe tine,
O, dulce dismierdare a sufletului meu!
Și multă fericire ai răvărsat în mine
Pe când eram în lume tu singură și eu!

Frumoasă îngerelă cu albe aripioare!
Precum un vis de aur în viață-mi ai lucit,
Și-n ceruri cu grabire, ca un parfum de floare,
Te-ai dus, lăsîndu-mi numai un suvenir iubit.

Un suvenir, comoară de visuri fericite,
De scumpe, și ferbinte, și dulce sărutări,
De zile luminoase și îndumnezeite,
De nopți venețiene și pline de-ncîntări.

Un suvenir poetic, corona vieții mele,
Ce mîngîie și-nvie duiosă-nîima mea,
Și care se unește cu harpele din stele
Cînd mă închin la tine, o! dragă, lină stea!

Tu dar ce prin iubire, la a iubirii soare,
Ai deșteptat în mine poetice simțiri,
Primește-n altă lume aceste lăcrimioare
Ca un răsădit dulce de-a noastre dulci iubiri!

Iarna

Din văzduh cumplită iarnă cerne norii de zăpadă,
Lunghi trotiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspîndind fiori de gheață pe aș fărîi umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară
Cu o zale argintie se îmbracă mîndra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Tot e alb pe cîmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasmă albe plopîi înșirați se pierd în zare,
Și pe-tînderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele pierdute sub clăbucii albi de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dismiardă oceanul de ninsoare.
Iat-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgăli.

Doina

Doină, doină, cîntic dulce!
Cînd te-aud, nu m-aș mai duce.
Doină, doină, viers cu foc!
Cînd răsuni, eu stau în loc.
Bate vînt de primăvară,
Eu cînt doina pe afară
De mă-ngîm cu florile
Și privighitorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cînt doina-nchis în casă.
De-mi mai-mîngii zilele,
Zilele și nopțile.
Frunza-n codru cît învie,
Doina cînt de voinicie.
Cade frunza gîos în vale,
Eu cînt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țîn.
Doina cînt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc!

Ilustrație din „Culegeri de tot felul de scrisoare obicinuită pînă acum în școli și în cancelarii...” (1855)

ELENA NEGRI
(Portret de
C. ROSENTHAL)

Barcarola
venețiană

Pe marea lină
Care suspină
Stelele toate plutesc ușor.
De ce, draguță,
A mea stelută,
Lipsești tu numai din horul lor?

Dintre canale
Și de pe maluri
Se-nalță-un cîntic melodios.
De ce, Niniță,
A ta gurită
Nu se aude cîntînd voios?

Tainica noapte
Cu blînde șoapte

Poetul în perioada studiilor la Paris

Te cheamă, dragă, s-o încununî.
Gondola geme
Căci multă vreme
N-au fost cu tine printre laguni.

Ah! te coboară,
Vesel, ușoară,
Dintr-al tău negru palat regesc.
Vin' de zimbește
De strălucește
Ca un luceafăr dumnezeiesc.

Cu blînda-i sață
Plutînd prin ceară
Luna din valuri se-nalță-n cer.
Ah! vină, vină,

Scumpă lumină,
Să mîngâi dulce pe gondolier.

Eu în gondolă
Cu-o barcarolă
Visul tău gîngăș voi îngina,
Și noaptea-ntr-o noapte,
Niniță dragă,
Încet pe marea te-oi legăna

sept. 1848 Venetia

Toate ritmurile...

—Înțelesul poeziei ocazionale la Alecsandri—

Intr-un anumit sens, aproape toată poezia românească din primele șapte decenii ale secolului trecut este ocazională; nu mă refer la accepția comună a cuvîntului care ne spune că poezia poate fi prezentă în ocaziile istorice, deși Alecsandri și, înaintea lui, alții au scris numeroase poeme, în această accepție, ocazionale. Ocazională este, într-un fel mai subtil, poezia secolului XIX în măsura în care, luînd act de sine, făcîndu-se pe sine, își creează de fapt ea însăși ocaziile de a se constitui și de a se transforma. Istoria literaturii românești în general este, după 1800, istoria descoperirii genurilor moderne, a speciilor, a formelor, a temelor literare; și proza sau teatrul, poezia se raportează la fiecare nouă specie sau temă ca la o ocazie ideală de a se manifesta. Influențe și preferințe, lecturi și traduceri — iată tot atîtea prilejuri pentru poezie de a-și cuceri noi teritorii materiale ori spirituale; oda, epistola, imnul, fabula, elegia, pastelul sau chiar epopeea sînt ocaziile pe care poezii le caută și le folosesc. În acest sens, Heliade scrie poezie ocazională în *Sburătorul*, Alexandrescu în *Umbra lui Mircea la Cozia* (și nu numai în *Anul 1848*), Alecsandri în *Baba Cloanța* și în *Dumbrava roșie*. Inaugurînd o specie sau un motiv, ei toți, sînt poezii de ocazie; inaugurarea presupune momentul prielnic. Poezii secolului XIX așteaptă sau provoacă astfel de momente; totul la ei capătă înfățișarea luptei pentru a descoperi și consacra ceva. Imitarea lui Lamartine sau a lui Byron, a lui Hugo, de ce nu, a lui Ronsard este expresia aceleiași pasiuni inauguratoare; Lamartine, Hugo și Ronsard devin pentru Cîrlova, pentru Heliade ori pentru Alecsandri ocazia de a utiliza un limbaj nemaiutilizat pînă le ei în poezia românească. Abia la Eminescu ocazia va părea indiferentă, poezia simțîndu-se constituită pe deplin; dar pentru ca Eminescu să existe era nevoie de Alecsandri.

Alecsandri este cel mai caracteristic și cel mai important poet ocazional al secolului. El este mereu — cine n-a remarcat împrejurarea? — poetul zilei. Prinde din aer orice noutate și o

consacră. Și se identifică atât de bine cu acest rol încît uităm adesea că alții, înainte, au descoperit ceea ce pare să redescopere el. Dar dacă fiecare din precursorii știuți îi putem atribui, de obicei, o singură formă, Alecsandri a trecut prin toate: a încercat toate ritmurile, a cîntat pe toate coardele, a fost patriot și îndrăgostit candid, elegiac și entuziast, militant devotat și boier epicureu, a făcut legendă hugoliană și pastel chinez (înaintea parnasienilor), a fost clasicizant și romantic, didactic și prețios, n-a disprețuit versul pe album, dar nici acela pe steag. Alecsandri este un veritabil ma-

DOINE

ЛЪКРИМОАРЕ

Pagina de titlu a volumului „Doine și Lăcrimioare (1853)

nual practic de poezie românească a secolului XIX.

Ne putem, desigur, întreba în ce constă marele sentiment liric, în ce constă universalitatea și adîncimea unei poezii așa de receptivă la imediat. Mai-iorescu a răspuns la întrebare, pe jumătate, în *Poezii și critici*. Reluîndu-l, aș zice că Alecsandri este un mare poet ocazional, jucînd adică un mare rol istoric. Valoarea în sine, acum, a liricii sale se cuvine discutată...

Pastelurile sînt o lirică a reclusiunii într-un spațiu imaginar; finețea lor nu constă în reproducerea de tablouri, ci în sugerarea unei lumi de închipiri și de vise, desenată cu grație pe un perete de ochiul minții. Rămîn, spre a încheia, unele viziuni de sorginte folclorică, descințite precum acela din *Baba Cloanța* (poema se cuvine raportată la *Domnișoara Hus* a lui Ion Barbu), rămîn versuri memorabile risipite pretutindeni (deși nu chiar din primele volume). Poet ocazional, Alecsandri este și un poet de antologie. Aș alcătui, de-aș avea vreme, un florilegiu din versurile sale. (Din *versuri*, și nu din *poeme*, căci poezia e fragmentară și o imagine fericită, repede stricată de o vorbă nefericită). De n-ar schimba imaginea cunoscută a lui Alecsandri, ne-ar arăta, poate, frumuseți încă ascunse, ignorate.

Alecsandri și motivul Veneției

Prin tratarea sa, nici o viziune literară nu desparte atât de radical secolul al XVIII-lea de al XIX-lea ca motivul Veneției. În primul caz, orașul adriatic se anunță ca un prilej de seninătate, de bucurie, de exaltare a iubirii și a vieții. În tot veacul al XVIII-lea Veneția inspiră dispoziția tonifiantă și verve sculptoare a lui Goldoni. *Commedia dell'arte* cu ai săi zăni și cu mirajul de basm al fiabe-lor lui Gozzi, pasionatele *Epigrame venețiene* ale lui Goethe. La rîndul său, un comparatist ca Fernand Baldensperger (în *Sensibilitate musicale et romantisme*) surprinde rolul important pe care l-au deținut barcarolele Veneției în trezirea gustului pentru prosopatul spirit popular care începe să domine o bună parte a celui secol.

Iată, însă, data unei mari răscruți istorice, anul 1797. Este momentul fatidic cînd, sub implacabila presiune napoleonică, abdică ultimul doge venețian, Lodovico Manin, Republica Serenissimă — pe la 1250 cel mai puternic stat al Europei — după o strălucire multiseculară încetează pentru totdeauna să mai existe. Faptul pătrunde cu o rezonanță zguduitoare în conștiințele veacului dinaintea căruia prag vîiește nemaizbulit deznodămînt. Obsedat de apropiata cădere a Republicii, Byron evocă imediat, într-o atmosferă de groază și singe, prăbușirea sumbră și moartea dureroasă a doi dogi din trecutul ei, Marino Falieri și Francesco Foscarini (în tragediile *Marino Falieri* și *Cei doi Foscarini*). Încă tirziu de tot, în a treia generație, venețianul Ippolito Nievo crește traumatizat de incredibilul eveniment, și în *Confesiunile unui octogenar* își evocă patetic patria în ultimele ei clipe. În tot acest timp, de la Platen (1825) pînă la Eminescu (1876), strîns asociată de eoul căderii sale, Veneția devine un motiv elegiac, un izvor de ieremiade și de plîngerii. Ideea morții nu încetează nici către sfîrșitul veacului să se desprîndă de acest oraș (*Moartea lui Tizian* de Hofmannsthal), pătrînd chiar și în veacul nostru (Thomas Mann cu *Moartea la Venetia*).

După acest sumar preambul, să ne fixăm la Alecsandri și la ciclul său venețian din 1848 (*Veneția*, *Barcarolă venețiană*, *Biondina*, *O seară la Lido*, *Gondoleta*), ciclul inserat cu șapte ani mai tîrziu în *Doine și Lăcrimioare*. Poetul trăiește, deci, și scrie într-un secol cînd Veneția intrase, ca motiv literar, în registrul tristeții și al morții. Capătă, oare, o asemenea coloratură și poemele sale venețiene, așa cum se va recunoaște și din celebrul sonet eminescian? Categorie ca nu. Coincidență dintre un mobil biografic și altul mai larg — istoric-literar —, cu rădăcini în întreaga noastră lirică din prima jumătate a veacului trecut, îl face să se abată de la tonul reprezentativ al secolului și să se desfașoare tocmai pe poziția opusă.

Primul mobil este, desigur, arhicunoscut. Căderea lui Alecsandri la Venetia se integrează în perioada cea mai fericită a vieții sale — perioadă de altfel scurtă și amăgitoare — cînd are loc marea iubire cu Elena Negri. Peste apele moarte ale cetății adriatice poetul asternă apele primăveratece ale propriei fericiri, orasul se transfigurează liric într-o Veneție cu care ne obișnuise veacul al XVIII-lea.

Al doilea mobil, cel istoric-literar, se atașează la o problemă mai largă, pe care, în contextul de față, nu ne permitem decît să o schițăm. La noi, în prima jumătate din veacul trecut, există între clasicism și romanticism o relație specială, cu totul opusă celeia din Occident. Acolo cele două poziții se conturează într-o iremediabilă rivalitate. Romanticismul își însușește o înverșunată altitudine polemică împotriva clasicismului depășit. În mediul nostru însă, o asemenea poziție s-ar fi dovedit literalmente lipsită de sens. Ce avea să combată romanticismul, cînd nu găse în prealabil un clasicism românesc, care să i se opună? În fond, poetul, doritor să adopte formele înaintea spusene, nu putea să realizeze efectiv rivalitatea dintre ele; ca atare, el le asociază pe aceleași plan de expresii înnoitoare, în raport contrastant cu vechile noastre coordonate feudale. Astfel, schema unanim acceptată a opoziției dintre clasicism și romanticism s-a văzut înfrîntă la noi, și chiar în momentele cînd în alte părți, mișcarea romantică își ducea și își cîștiga „bătălia”.

Constatarea nu rezultă dintr-o simplă speculație teoretică ci dintr-un fapt confirmat de însăși realitatea momentului. Aproape toți liricii noștri reprezentativi din epocă întretîin con-comitent și elemente romantice și clasice sau, în orice caz, anterioare romanticismului. Unul și același poet cuprinde în opera sa și balada fantastică sau meditație melancolică dar totodată și cîntul anacreontic și idila pastorală sau expresiile clasicismului didactic din specia fabulei, a satirei, a epistolei. Niciunul, însă, din aceste aspecte care precedă romanticismul nu acționează anacronic, fiindcă se adaptează toți momentului. Cu alt prilej am arătat, bunăoară, cum transpune melancolia, revolta, însingurarea romantică din fabula perfect clasică a lui Grigore Alexandrescu sau din *Satira duhului meu*. Nu mai puțin am consemnat cum în strofele idilic-pastorale din *Zburătorul* lui Eliade se strecoară insidios misterul și neliniștea. Faptul conferă acestor genuri clasice, fixate în tardiva lor variantă românească, o notă nouă și inedită, poate unică în istoria literaturilor.

Alecsandri nu se abate nici el de la o asemenea atitudine, înfrățitoare a ambelor mișcări, într-un moment cînd în marile sedii ale culturii romanticismul rămăsese singur pe teren. Ciclul său venețian ar părea să evocă o Veneție mai veselă și mai senină, evocare ce se înscrie tocmai printre acele trăsături anterioare romanticismului, pe care le vedem diseminate în întreaga noastră lirică din prima jumătate a veacului trecut. Atmosfera venețiană se deschide înflorită de cîntece, de barcarole, de setea de viață și de farmecul iubirii. În *Biondina* se reproduce aproape întocmai tema *Locandieri* lui Goldoni. În alte părți reîntîlnim seninul peisaj urban din picturile lui Guardi sau ale lui Canaletto. „Într-o seară pe Piațetă... într-o zi lină fîntînă” (*Biondina*)? sau: „mină vesel, lopătare... / de la Lido la San Marc... / la de-a lung Canalul Mare... / ce se-ndoaie ca un arc” (*Gondoleta*). Totul pare să evocă o Veneție așa cum fusese văzută cu ochii veacului al XVIII-lea.

Este, însă, numai un aspect incomplet sau poate numai o

Edgar PAPU

(Continuare în pag. 7-a)

Nicolae MANOLESCU

Fondator al teatrului românesc

Personajele lui Alecsandri
cu fața
la Caragiale

În ce măsură bardul de la Mircești îl anunță pe Caragiale? Caragiale e moștenitorul lui Aristofan, cinic rafinat și subtil, produsul pe teren românesc al anticității grecești combinată cu Fanarul. Ochiul său va veghea, mare și somnambul, ca un păianjen din centrul unei pinze de rafinament. Nimic mai depărtat, temperamental, de spiritul regelui poeziei „veșnic tânăr și ferice”. Alecsandri e boierul moldovean cu încălțările pline de glie, molatec ca Siretul în meandre. Aluviunile ancestrale nu sint catastrofale, formează depuneri cuminiți. În care șopirlele de smarald se pot prăji la soare. Lui Alecsandri i se poate spune „Cuconul Vasile”, dulcele grai moldovenesc îi vine pe umeri ca o hlamidă. Caragiale este „nenea Iancu”. Milcovul nu a reușit să sape mai multă despărțire între aceste apelative. Totuși, incontestabil, rădăcinile caragialești ating, pe sub pământ, latitudinile vegheate din conacul de la Mircești.

Alecsandri n-a fost dramaturgul prin excelență. S-a pomenit făcând teatru pentru că era nevoie, interesele culturii o cereau. Tânăr, legat nu numai printr-o caldă prietenie, ci și printr-un soi de cimp magnetic de Kogălniceanu și Costache Negruzzi, a crezut că e bine ca și capitala Moldovei să aibă teatrul său, care să-i poarte numele. La început au fost localizările, mai cu seamă comedia de moravuri și vodevilul franțuzesc au suferit un proces de mușamalizare, dând o specie de spectacol turco-greco-franțuziz. Suburbia Parisului se cheama Hirlău și în spiritul de banlieue local, vrăjitorul devine farmazon. E prima mină a noului edificiu teatral moldovenesc. Ceea ce e curios e că această treabă

Actorul Matei Milo
în rolul lui Barbu Lăutaru

școlărească ascute până poetului în așa fel, încât își descoperă un talent dramatic care nu va păli niciodată.

Ce l-a îndemnat spre teatru? Poet în primul rind, simțea nevoia unui cuplor de cocșificare a zgurei rămasă de la arderea versului, ardere atita cită a fost. Și a fost. Tentația spre bufonerie și mascaradă, se poate explica și prin contrast: scriind versuri luminoase, cu cerdac, simte o nevoie mare, cind dezbrăca hlamida să se arunce în hirlăul de glod. De aici succulenta nemaipomenită a unor comedii, limbajul de o naturalețe care te năucește, dezinvoltura acțiunii. Ne gindim în primul rind la **Chirița în provincie**. E de mirare cum această „Comedie cu cîntice în două acte”, scrisă în 1852, nu s-a vestejit deloc, ba are încă prospețimea salatei abia culeasă și ținută în apă, pe care Chirița însăși o fi admirat-o intrind călare în piață și a-postrofind zarzavații. Vis-à-vis de țărani manierele ei sint neoccidentale:

Țărani: Dreptate, dreptate
Ne fă!
Cucoană, dreptate
Ne dă!
Chirița: Cu biciul pe spate
V-oi da!
V-oi da eu dreptate
Așa.

Lingvistic, piesa rămîne o comoară de autentică și ageră grăire, un soi de atlas dialectal viu. Ne-fiind „de gemine cu modă”, cum spune un țaran, această vorbire rămîne „de gemine” cu autenticitatea.

Autorul însuși, privindu-și lucid creația, ne-a lăsat în privința acesteia mărturisiri elocvente, despre începuturile dramaturgiei sale, care aproape se suprapun începuturilor teatrului românesc. Era vorba de o înțelenire a spiritelor și a avut de luptat cu tot felul de antiteatraliști nu numai antiunioniști: „dar această considerație nu m-ar împiedica de a-mi ascuți condeiul. Dificultățile ce se ridică în ochii mei cu forme uriașe de fantasmă, au sorgința lor chiar în sinul institutului teatral; căci trei lucruri sint de creat pentru a se dobîndi un rezultat satisfăcător: 1. limba. 2. jocul actorilor și 3. educația publicului”.

Despre limbă am pomenit câteva cuvinte, jocul actorilor îl lăsam pe seama specialiștilor, educația publicului se mai face și astăzi.

„V-am dat teatru—vi-l păziți”

Alecsandri inventează tematica moftologică română.

„Auzi?... Egalitate!... Să fiu deopotrivă cu Ciosa vezetel și cu Mănciurică bucătăriul?... Ama rînduală!... Dacă pe cînd cu unirea, știți... mai anțăr... și eu am purtat bairacul, și eu am giucat hora unirei în colț la Petrea Bacalu, și eu am răgușit strigînd: să trăiască libertatea și egalitatea!... dar înțelegem egalitatea cu boierii cei mari; să fiu **ena mu che ena su** cu vornicu Hirzobeanu și cu logofătul Protipendescu; să șad cu dinșii la taifasuri pe divan, cu ciubuce, cu cafele, cu tot ighemoniconu boieresc; dar nu egalitate cu Barabulă ciobanu și cu badea Trohin vâcariu!... Ei bine, boieri d-voastră, unde mergem?... Ba nu, adică vă-ntreb, unde mergem?”

Continuînd paralela începută, să vedem ce fel de ris promovează Alecsandri, față cu reacțiunea. Omul luminat, sufletul generos, spiritul deschis înnoirilor, într-un cuvînt progresistul Alecsandri se ridică „în contra” tendințelor de parvenitism, stricare a limbii, ruginii retrograde, și alte apucături ale vremii. Instrumentul său este mai ales șarja, gogoșa infuriată. Asistînd la un spectacol al său, cu boerăși încinși cu briu și îmbrăcați cu ișlic și cu tineri sclivișiți, veniți de la Paris, vorbind păsărește, încerci un sentiment contradictoriu: 1) ia uite, domnule, cum s-a mai schimbat totul într-o sută de ani! și 2) ia uite, domnule, că tot acolo sintem!

Această realitate vîrgată de zone de actual și inactual te învâluite și trebuie să-i recunoști autorului meritul de a fi surprins oricum niște permanențe.

Coana Chirița face concurență stării civile, în travesti, Alecsandri inventează limbajul comic românesc, spiritul parodic, calamburul, pamphletul, cînticelul satiric.

Drumul său în comedie este de la improvizajul revuistic la comedia de moravuri, cu caractere tari „ca chiatra”, gen Chirița.

non Chiulofoglu etc., mină de aur în care Nenea Iancu se va simți ca acasă.

Să savurăm acest dialog din Iorgu de la Sadagura, dintre Damiean și Gahița:

DAMIEAN: Da ce ți-au făcut? pentru numele lui Dumnezeu! Ce-i **inghitația** cea?

GAHIȚA: Nici invitație nu știu ce însemnează? Ehei! Mon cher arhon, tare ești arriere.

DAMIEAN: Ce sint? **rierel**? Mări, ce vorbe sint astea? Ha ha ha... Auzi, **inghitație, rierel, bonjur**, auzi parascovenii pocite?

de Marin Sorescu

Perlele cele mai strălucitoare le pescuiește Alecsandri în apa tulbure de la confluența spiritului învechit și răsuflet de „spiritul semidoc-tului”, amestecul tendințelor de sincronizare forțată cu Evropa, în apele stătute, mirosind a nil neaș ori turco-fanariot.

În genere, în comedii, tineretul satirizat e cel „tambour d'instruction”, adică „dobă de carte”, iar vîrstnicii sint plini de toate metehnele.

Elogiu dramaturgului total

Înainte de a spune cîteva cuvinte despre dramele istorice, să recitim aceste mărturisiri ale lui T. S. Eliot în legătură cu piesa „Moartea în catedrală”:

„Prima mea descoperire de oarecare importanță, a fost aceea că un scriitor care ani de zile lucrează — cu oarecare succes — la modalități felurite de compunere în versuri, trebuie să se apropie de drama în versuri cu o conștiință total diferită de cea obișnuită în creațiile lui anterioare. Atunci cînd scrii în felurile modalități de vers, sint de părere că lucrezi cumva în termenii propriei tale voci: ceea ce scrii se probează prin felul cum îți sună ție însuși la lectură. Pentru că tu însuși ești cel care vorbești. Problema comunicării, a ceea ce receptează cititorul, nu e aici capitală. (...) Dar atunci cînd vine vorba de teatru, problema comunicării se înfățișează nemijlocit. Scrii în mod deliberat versuri destinate altor voci”.

E uimitor cum Alecsandri a intuit această necesitate de a-ți crea o voce nouă. Și **Despot Vodă**, și **Fintina Blanduziei** și **Ovidiu** sint un alt autor (ca să spunem prescurtat).

Ce gîndea Alecsandri despre teatru istoric? Trebuie să observăm că el vedea mai degrabă latura ușor romanțioasă, cu înclășări caracterologice care eșuează în amor, decît crisparea reală a evenimentelor. Se bat mîni în capete ca să nască un șoarece. De altfel nici nu prea existau modele decît pe linia aceasta și **Răzvan Vodă** apare totuși oglindit mai mult în ochii Vidrei decît în luciul de oțel al faptelor istorice.

Iacob Heraclit Despotul e un aventurier de tip superior, care își pune în gînd să se suie pe tronul Moldovei. Fapta istorică a lui Despot este „progresistă”. Om de Renaștere, el vrea să introducă țara în circuitul epocii. Visează chiar o academie. Ba se ambiționează să pornească o cruciadă mondială împotriva semilunei. Și așa mai departe. Era în fond un fantezist, prea subtil pentru vremea aceea. Mi se pare semnificativă ajungerea lui la tron cu ajutorul nebanului Ciubăr Vodă și moartea sa cauzată de același neban.

Autorul dă prin aceasta verdictul asupra utopiei pe care rafinatul Despot, coborîtor real ori inventat din despoți greci, voia să o instaureze pe tronul țării.

Versul e săltăreț și brav. Seamănă cu minecile largi ale mantililor de recuzită, care pot face vînt în sală prin gesturile mărețe, studiate:

DESPOT

Pricepe cu agera ta minte.
Domnia cu amorul nu are legăminte.
Nu!... Fiecare treaptă a-tinșei omieri
Își are-a sale drepturi și-a sale-ndatoriri.
Ce vrea ca om, vai, Domnul nu poate
să-implinească,
Silit fiind adese natura să jertfească,

Moartea
lui
Despot Vodă
(Litografie
de
A. Asachi)

V. Alecsandri și Ion Ghica la Constantinopol, în 1855

„Ce importanță nemărginită ar avea în ochii noștri o descriere a timpului trecut, o descriere care ne-ar arăta, ca într-un album fotografic, tipurile și caracterele energice ale vitejilor noștri strămoși! Cite drame și tragedii sublime am scoate din istoria țării noastre, dacă am avea fidele cunoștințe de natura personajelor destinate de a fi puse pe scenă, dacă am ști să le reprezentăm în cadrul lor adevărat! Tot românul care se mîndrește cu trecutul glorios al patriei sale, simte dorința de a-și inchipui ce soi de oameni au fost acei eroi care ne-au lăsat așa de falnică moștenire? Cum era portul, vorba, simțirile, moravurile, chipul lor oțelit în focul războaielor, și inima lor mărită prin sublima iubire de patrie? Cum era poporul care trăia în frație cu coasa, cu toporul, cu codrul și cu calul său? Ce fizionomie aveau locuitorii orașelor, breșlașii, funcționarii, negustorii de pe atunci și ce aspect aveau inșei orașele noastre...? Cum viețuiau Domnii în curțile lor și cum era traiul boierilor? (...) Zadarnice întrebări! Tipurile cele mai interesante s-au stins fără a lăsa o urmă vederată!... și numai un geniu profund ar putea să le întrevadă prin vălul întunericii ce le ascunde și să le scoată iar la lumină. Dar unde este acel geniu? Ne-ar trebui un Walter Scott și un Shakespeare...”

Pe inimă-i să calce, ș-oricît de desperat, Supus să se inchine rațiunilor de stat. Aceste adevăruri... te vor convinge ele, În interesul țării și-a dinastiei mele, M-obligă... cit de mare ar fi durerea mea... Deși iubesc pe Ana... ca să renunț la ea... Și chiar o alianță să cat ele m-obligă, Pentru-ale mele planuri... cu spîta unui rigă... Această declarare voi face azi la Sfat... Nu te mîhni, Moțoace... ce vrei!... sint obligat... (Se îndreaptă spre apartamentul său.)

Azi ușele-ș deschise... Țin Curte de dreptate... Moțoace... te-am vrut socru?... te vreu și mai mult... frate!

Se întilnește aici autorul **Ostașilor noștri**, dar și cel al **Lăcrămioarelor**. Totuși se realizează acel timbru nou, care va răsuna multă vreme în drama istorică.

Aceleași lucruri bune despre **Fintina Blanduziei** și **Ovidiu**. Dacă adevărul istoric iese unor mototolit, dacă nu sintem izbiți de profunzimea operelor, acestea fac totuși bună figură de figurant în repertoriul național.

Sint intelectuali români care au oroare de lucrul cit de cit împlinit, Matei Caragiale e superior în ochii lor lui Liviu Rebreanu, pentru că Matei Caragiale n-a scris decît o singură carte (pe care ei n-au citit-o). Tot ce iese din anonim este un semn de ratare pentru spiritul folclorist. Alecsandri s-a ridicat cu mult peste media autorilor români, de aici privirea de sus cu care este blagoslovit neorii, de aici **ratarea** lui. Adevărul e că el se numără printre acele fericite naturi artistice, menite să umple o epocă. Și a umplut-o, cu plinuri și cu goluri. În ce privește teatrul, a dat drumul, ca la un start, tuturor modalităților de expresie posibile: vodevilul, sceneta satirică, farsa, opereta, comedia de moravuri, cînticelul politic și satiric, tabloul național, feeria, trilogia satirică, drama istorică în versuri etc., inventîndu-le traiectoriile, orbitele. A creat o tipologie românească și a format școala de actori. Spunem mai sus că în opera lui sint mulți autori, și dacă nu-i putem astăzi, după trecerea implacabilă a timpului, înghiți pe toți, măcar unul dintre ei merită toate elogiile noastre: Vasile Alecsandri.

Dacă desfoiem ceapa dramaturgiei românești, opera sa și cea a geniului I. L. Caragiale, sint două foi care se împlinesc și se imbuacă, frățeste și cu lacrimi în ochi.

Alecsandri și evenimentele epocii

„Veacul trecut și generația care ne-a precedat ne-au transmis o iconă măreață a lui Alecsandri. Nici Eminescu, nici Coșbuc n-au alterat în imaginația și în sufletul înaintașilor noștri aureola de mărire a bardului de la Mircești și a bi-ruiitorului de la Montpellier. Căci, începând din preajma anului 1840, vreme de jumătate de veac, Vasile Alecsandri a intrat în sufletul-i generos și a exteriorizat cu marele-i talent toate aspirațiile nădărnului nostru. Alecsandri a fost primul din elita românismului, luptător, interpret și cîntăreț. A fost unul din creatorii României moderne; și, prin prestigiul și strălucirea talentului său, a simbolizat întreaga epocă și întreaga operă.

A luat parte la toate marile acte politice și sociale. A luptat pentru unire și independență. Pe de altă parte, luptînd împotriva sistemelor lingvistice, a colaborat ca nimeni altul — ca și prin opera-i de creație — la formarea limbii literare. Așa încît de aceea generația lui — pe care a intrat-o și a rezumat-o în ceea ce a avut mai nobil și mai distinct — ni l-a transmis așa de mare, ridicat într-un nimb de divinitate”.

MIHAIL SADOVEANU

Un dramaturg veșnic tînăr (și ferice)

Era la 18 ianuarie 1843 cînd într-o sală îngustă cu scaune aduse de acasă și luminată cu lumînări de se-u-jucat „lorgu de la Sadogura” de Vasile Alecsandri, Teatrul era arhiplîn și publicul aplauda entuziast comedia tînărului care obia să împlinească 22 ani. Sîntem în 1971 și piesele sale continuă să se reprezinte pe foarte multe scene ale țării.

Era în preajma revoluției de la 1848, cîțiva ani dinaintea unirii principatelor românești, într-o societate în care feudalismul își intrînzise dominația, iar anii de ocupație otomană și fanariotă se imprimase adînc. După aproape un veac și jumătate opera lui Alecsandri continuă să rămîină la linia de coincidență cu sentimentul marelui public.

Era într-o epocă în care teatrul românesc culta prindea să se infirpe înfrîntînd dificultățile de a se exprima într-o limbă literară aflată abia în formație, absența actorilor exerciți și gustul lamentabil al unor spectatori hrăniți cu producții mai mult decît mediocre. Sîntem într-un timp în care teatrul românesc, după un vertiginos proces de creștere, trăiește în forme proprii de originalitate, de seducție și totuși Alecsandri, pionierul dramaturgiei noastre, rămîne adeseori de o prospețime și de un farmec contagios. Cum se explică longevitatea unor piese destul de sumare și citeodată noive?

Adevărul este că acest scriitor de o fecunditate uluitoare (care a fost cel dintîi sensibil la valorile folclorului românesc) a iubit ca puținii alții teatrul. Teatrul conceput deopotrivă ca o desfătare și ca un program educativ. Adevărul este că în comedii (ca de altfel și în dramele istorice) Alecsandri găsește o adevărată voluptate în a folosi tot arsenalul scenei. Prin structură lipsit de complexitate, el intrinsec cu realitatea, personajele, cuvintele, raporturi de înocență. E o originalitate de simțire, e o lumină, e o transparență în felul său de a trăi, de a vedea și de a simți lumea care surprinde și captivizează. Nu există nici o fractură a conștiinței. Scriitorul e împăcat cu sine, senin, încredințat în sensul pozitiv al existenței și în puterea literaturii de a înocenta neajunsurile. Temperamental optimist, opera sa se caracterizează printr-o bună dispoziție morală și pe drept cuvînt Eminescu l-a numit „veșnic tînăr și ferice”.

Lui Alecsandri nu îi e rușine de nici una din sfurile teatrului și nu se dă în lături de la nici unul din efectele bătrînei și ineputabilei arte.

Scîndurile scenei sînt în teatrul lui Alecsandri o răscură, unde se întretaie într-o totală condanare toate mijloacele pentru a produce efecte dramatice. Travestit, quiproquovul, imbrogiul, jocul de cuvinte, iată resursele cele mai frecvente ale acestei dramaturgii cu implicații psihologice restrinse și a cărei parte tare nu e inventivitatea, dar care are citeodată ceva dintr-o paradă colorată. Este un teatru al tuturor convențiilor și al tuturor obiceiurilor, dar care deschide asupra lumii o privire plină de spontaneitate. E o capacitate de a se mira, o bună credință, o plăcere de a înfățișa tipuri și moravuri variate, pline de pitoresc, pe care o are numai un teatru care privește pentru fîția oară universul înconjurător. Nimic nu ne intrigă și nu ne bruschează

Alecsandri și motivul Veneției

(Urmare din pagina a 5-a)

aparentă, așa cum aparent anacronice se dovedesc a fi și inflexiunile anterioare romantismului din lirica românească a timpului. O atare Veneție a vremilor trecute se profilează doar în subiectiva proiectare disproporțională a poetului. El își dă seama că imaginea sa exuberantă, cu fața către feticșii ani de odinioară, constituie numai precipitatul propriei sale transfîgurări mentale. În această privință trebuie să notăm că o calitate excepțională, care culminează în *Pasteluri*, și anume *luciditatea*, se anunță încă de pe acum. Cu tot entuziasmul împlinirii sale personale, poetul nu se lasă acapară de totul de iluzie: el știe că, în fond, Veneția este tristă și îndoliată, așa cum știu toți marii poeți din veacul al XIX-lea. Și nici nu ascunde faptul, așa cum nici ceilalți lirici români ai timpului nu eludează la cheie accidentul romantic din partiturile lor clasice. Iată această inflexiune în bemol, care nu se putea sustrage lucidității lui Alecsandri: „din turnuri, din palaturi ce triste zăe pe maluri... sau în vremile trecute a libertății tale...” (O seară la Lido). Asemenea intonații nu puteau fi auzite în veacul al XVIII-lea, ea ai cărei ochi nouă ni se pare că poetul privește Veneția.

În fond, există azi două registre simultane, perfect distincte, unul situat în primul plan, celălalt la o distanță în spate. Pe cînd primul este purtătorul propriei stări euforice a poetului în legătură cu orașul lagunelor, al doilea reprezintă efectivă realitate depresivă ce învalvăie acel oraș. Alecsandri le cuprinde pe amîndouă, realizînd o variantă cu totul specifică înlăuntrul acelei asocieri dintre clasicism și romantism, care am spus că se întîlnește la toți înaintașii și contemporanii săi români. Aci ni se pare a vedea contribuția esențială a ciclului său venețian. Aproape toți marii poeți și scriitori ai secolului jeluiesc Veneția într-un profund *lamento* pentru strălucirea ei defunctă. Alecsandri este, dacă nu unicul, în orice caz, printre puținii care nu o plîng, ci o consolează și o îmbărbătează: „Ridică vîlul negru ce-acopere-a ta față, Veneție cernită, Veneție măreață!” (O seară la Lido). Este replica, anticipată cu trei decenii, a eminescianului „nu-mie morții, e-n zadar, copile!” care gravează aproape dantesc sentința unui destin ireproșabil.

Pe ce anume se fondează această minglietăre atitudine optimistă în fața tristeții venețiene, constatate și de Alecsandri ca de toți reprezentanții iluștri ai secolului? Este ideea că o moarte istorică nu se confundă cu moartea absolută. Dacă poate nimici

Nobil exemplu al lumii literare românești, cel mai mare poet înainte de M. Eminescu, V. Alecsandri reprezintă pentru noi ceea ce reprezintă V. Hugo pentru francezi, Pușkin pentru ruși, Schiller pentru germani, Shelley pentru englezi.

Poetul a dat literaturii române o rezolvă de tip balzacian, scrierile sale fiind o oglindă a istoriei frîmțate a poporului nostru între 1840—1890.

Alături de toți scriitorii generației sale, romanticii mesianici, Alecsandri a cultivat cele mai de seamă evenimente ale veacului, e „vrăjitorul trecutului eroic, aedul renașterii noastre, al luptelor și triumfurilor din urmă, într-un cuvînt intruparea poetică a genului național” (N. Iorga, Sămănătorul, octombrie 1905).

Vasta lui operă urmează o linie ascendentă a cărei trăsătură fundamentală e exaltarea virtuților poporului, prezentînd oamenii de pe pămîntul României în lumină cerească, descinzînd din mitologie, din basm, din legendă.

Alecsandri transpune pe plan estetic, politic și cultural ideile cuprinse în insufleitorul program al *Daciei literare* (1840).

Pătruns de aceste idei generoase, făcîndu genului său le-a cristalizat, au devenit substanță poetică și crez pentru viitorime, au dat o înaltă semnificație operei sale.

După dispariția prematură a Eleni Negri, moment dureros și amintire nestînsă, scriitoarea prietenului său, N. Bălcescu, e impresionantă, plină de noblețe sufletească și vine să aline, să îmbărbăteze, cu mare forță de persuasiune și cu ardoare patriotică pe îndureratul poet: „Să întorcem ceea ce ne-a mai rămas din dragostea noastră, s-o întorcem către țara noastră, România va fi iubita noastră. Intrinsec și printrinsec să reinnoim și să întărim frăția noastră. Cîntă-mi dar, iubite poet, cîntă-mi România ca Kollar bohemul, patria sa. Fle ea, amoretza ta, credința ta, Dumnezeul tău, lubește-o dar și fă pe toți a iubi pe iubita ta...” (Paris, 29 noiembrie 1847).

Primum eveniment de mare răsunet în poezia sa e Revoluția de la 1848 din Moldova cînd scrie poemul *Deșteptarea României* cu care își începe, de fapt, opera de exortare morală și politică: „Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemigere... N-auziți prin somnul vostru acel glas triumfător / Ce se-nalță pînă la ceruri din laumei deșteptare. / Ca o lungă salutare / Cîntă un falnic viitor? / ... / Fericit acel ce calcă trîmbia sub picioare! / Care vede-n a lui țară libertatea re-nviind. / Fericit, mîreț acela care sub un falnic soare / Pentru patria sa moare, / Numire moștenind” cu ecou în toate provinciile românești, dincolo de munți inspirîndu-i lui Andrei Mureșanu pateticul imn *Deșteaptă-te, Române*.

Pe pămînt transilvan, în timpul exilului (aprilie—iunie 1848), scrie poemul de lărgă

rezonanță în epocă *Sentinelă română*, replică la *Cîntarea României* și sinteză evocatoare a istoriei noastre în care este exprimată plener încrederea poetului în statornicia neamului, principiul activ în poezia lui V. Alecsandri.

Ideea *Unirii*, vis pluriscular al românilor, care străbate ca un fir roșu întreaga noastră literatură pînă la înfăptuirea acestui act memorabil, e cuprinsă în *Hora Unirii* cu versurile ei celebre care nici astăzi nu și-au pierdut strălucirea, în *Moldova în 1857*, ecou al luptelor înverșinate pentru triumful ei, pledoarie pentru realizarea acestui gînd sacru: „E scrisă-n ceruri sînta Unire! / E scrisă-n inimi cu foc cereșc / O! Românie! / I-a ta marire. / Lucrează brațul dumnezeesc! / Culinmind cu blestemul, parcă de sorginte dantescă și care anunță Filipicele eminesciene: „Blastăm țării tunidă să cadă / Pe capul vostru neleguit! / Blastăm și ură! / Lumea să vadă, / Cit rău în lume aștei lăpuit! / Fie-vă viața neagră, amară! / Copii să n-aveți de sîrutat! / Să n-aveți nume, să n-aveți țară. / Aici să n-aveți loc de-ngropat! / Și cînd pe calca de vecinicie / Veți pleca sarbezi, tremurători, / Pe fruntea voastră moartea să scrie: / Dușmani ai țării! / Cruzi vinzători!”.

Tot în scopul triumfului acestui înalt ideal compune *Hora lui Cuza Vodă* în sălărețe versuri folclorice și, de asemenea, transferînd-o și în dramaturgie, sporindu-i militanțismul. Astfel iau naștere dialogul politic *Păzăra și Timidă*, comedia *Cinet-Cinet*, drama istorică *Cetatea Neamului*, inspirată de nuela lui C. Negruzzi și în care se face elogiu eroismului poporului: „S-o luptat cum trebuie să se lupte tot românul pentru țara lui, s-o murit cum trebuie să doarească a muri tot românul care se simte mîndru de numele lui! / Cum oi pieri și eu ca azi, ca mine, cum îi pieri și tu Galule... căci alta n-avem de așteptat decît moartea!”.

În genere, subiectele lucrărilor sale sînt extrase din istoria națională, din trecut sau din prezentul imediat și ating momentele cheie ale întregului secol al XIX-lea românesc, cu consecințe dintre cele mai interesante pe plan european, cu iluminări și stimulări generale ale spiritualității românești.

În istoria Renașterii românești și a consolidării domniei lui Alexandru Ioan Cuza ca domitor al celor două țări, Moldova și Muntenia, V. Alecsandri a desfășurat o activitate diplomatică de prim rang, cucerind și impunînd simpatia unor ilustre personalități europene ca Napoleon II, Malmesburg, Cavour pentru „folosul țării lui, încît obțină mai mult încă decît stăpînii lumii erau plecați să în-cuviințeze” (A. D. Xenopol, Cuvîntare la dezvelirea statuei lui Alecsandri, Arhiva, Iași, 1906, p. 378). Amintindu-și de aceste zile fierbinți din istoria patriei sale, aproape de amurgul vieții, poetului i-a fost smulsa această confesiune: „Pentru noi toți lupta era viața, a scrii, a vorbi, a lucra — a alerga de

la Paris la Viena și de la Viena la Constantinopol, pe cînd alții făceau anticamere săptămîni întregi, cu o răbdare de faki la lordul Palmerston în Londra — era viața noastră; așa înțelegem noi fericierea. Nici odată n-am știut ce va să zică descurajarea: nu știam ce este osteneala. Tineri, veseli, neobștiți, cum eram, eram siguri că viitorul era al nostru... Vai! în luptă au fost morți, însă mureau toți fericiți, erau siguri de izbîndă. Desnădejdea nu ne-a mușcat niciodată de inimă; nepăsarea, mai groznică de cît disperarea nu ne-a omorît niciodată iluziile. Și să mă credeți că nu era lesne. Exilul, areștările cu grămadă, asprimile, scriboasele ale poliției și a cenzurii domnești, și acela ce ne făcea să tremurăm mai mult de minie și de turbare, privirile bănuitoare ale consilierilor străni, nu ne împușcînd de loc entuziasmul” (Ionescu-Gion: cfr. A. Clavel, V. Alecsandri, București 1890 p. 11. urm.).

Un alt moment de răscură în istoria noastră, pagină glorioasă înscrisă în istoria universală de poporul român, e Războiul de independență celebrat de poet în ciclul *Ostași noștri* în care sînt pagini antologice închinată eroismului oamenilor din popor în cucerirea independenței în legendarele bătălii de la *Grița, Plezna și Sîrbița*: „Că nu-mi scump nimic az / Pe lumea pămîntescă / Decît un nume de viteaz, / Și moartea vitejească!”.

Răscălatele țărănești din 1888 aveau, să-i inspire poemul *Pluul blastămat*, preludiul la evenimentele de mai tîrziu, culminînd cu aceluși incendiar 1907.

Așa se reveală Alecsandri ca reprezentant al vîlștii și idealurilor populare ale secolului al XIX-lea, scriitor legat organic de vremurile sale, „un ecou sonor al epocii”.

Este sublimă lecție de istorie pe care a ținut-o Alecsandri contemporanilor săi și pe care a transmis-o viitorimii.

Octav PAUN

Armonia și arta narațiunii

(Urmare din pag. 4-a)

nește apărută în Mozaicul din 1839). Alecsandri întreprinde în *istoria unui galbăn* un veritabil itinerar picaresc prin societatea vremii. Ca într-un panoramic de bilci, unde farsa alternează cu mascarada grotescă iar risul e unsoi obținut de perplexitate sau de un sentiment vag de căință, se perindă prin fața noastră cele mai diverse încarnări ale imposturii și alienării umane. Într-o lîmbă savuroasă, de intens colorit și excelentă punere în valoare a omăntului pitoresc, imbind înaltica „fizilogiilor”, la modă în jurul anului 1840, cu „pointe” comedice mollești Alecsandri creionează o memorabilă galerie de personaje: un director de tribunal extorcîndu-i pe împăcînți cu o cupiditate fanariotă; un parazit specializat în arta măslînii cărților; un ispravnic cam bătrîn, amator de pescheshi și chilpiruri, cu o nevastă între două vîrste „nici prea crudă, nici prea coaptă, nici urîtă, nici frumoasă, dar mai mult hazlie”; care invită cum se spune „je voudrais vous embrasser”, tolanită pe un divan și în „tête-à-tête” cu un fercheș verșor de nouăsprezece ani; apare chiar și silueta unui poet tragic, dintr-o specie probabil fără moarte: el compune elegii sfîșietoare în clipele cele mai euforice ale existenței. Doar o dată tonalitatea se schimbă, gluma se preface în lacrimă și ironia la locul compasiunii: cînd ni se relatează, cu scop edificativ, un episod din viața miserabilă a robilor țigani.

O călătorie în Africa aduce un plus de maturitate, atî în cromatismul stilului, atî și în tehnica reporteriească o integrării pe viu și a acumularii detaliilor. Imaginile defilează ca într-un film din care însă lipsește inscenarea. Momente ca: trecerea Gibraltarului sau concertul nocturn și cacolonat dat în locanta d-nei Ashton, la trîmbiță și clarinet, în onoarea a două noșime slujnice — personaje ca englezul Angel sau consului Read, marele adversar al neamului pisicesc — o panoramă, ca cea a Tangerului, despre care Tudor Vianu spunea că egalează pasajele prin care Flaubert în *Salommba*, „aneaxă literaturii occidentale vastul sector al pitorescului african” — se combină și se interferează, printre aluzii la stările de lucruri de-acasă și desfășurări în toate registrele persiflajului, într-un sistem narativ sui-generis, ingenios, sculptor, de o robustă trulență.

Există însă în afară de melodramă, și un alt ingredient care reduce din adevărul și naturalitatea artei scriitorului: este un anume idealism moralizator, de care Alecsandri n-a putut scăpa niciodată și anume, fiindcă, departe de a voi să-l elimine, l-a asumat cu o absolută convingere. În preocuparea de a face o artă care să înnoieze ființa și în ideea că literatura trebuie să înalțe realul la dimensiunea idealului, Alecsandri acolește clipele penibile ale existenței, transformă drama în lăld și propune consolidări acolo unde alții sugerează blesteme. Sigur, e plăcut a crede că nu există răni fără leac și nici conflicte insolubile, că totul se aranjează, ca în *Buchetiera de la Florența*, printr-o căsătorie sau, ca în *Mărgărita*, printr-o resemnare înțeleaptă — e plăcut a crede, dar e greu de crezut.

Privit sub perspectivă istorică, proza lui Alecsandri ilustrează saltul calitativ pe care-l reprezintă pașoptismul în evoluția scriiturii românești: fluiditatea narației, plasticitatea stilului, excelența împlinirii elementului popular cu achiziția neologistică, puterea evocării autentice și din unghiuri multiple a obiectului — toate acestea constituie dovada suprimării decolajului dintre intenție și expresie, atît de supărător pînă în 1848, semnul intrării într-o fază de cristalizare și expansiune a genului creator național.

Dar putem căuta în Alecsandri și altceva decît un cititor. Ca mod specific de a reacționa în fața universului, el ne oferă o ipostază tipologică de valoare durabilă. Artă sa transparentă de sănătate sufletească, sociabilitate și aderență la plenitudinea lumii nu e mai puțin legitimă din punctul de vedere al omnesului. La urma urmei, pariul între alternativa obșală și cea optimică e mereu deschis și oricît s-ar părea că procesul e în mod irevocabil judecat, sansa unei restabiliri a echilibrului nu e pierdută cîtă vreme speranța de a croi lumea după legile rațiunii stîrnește încă atîtea furtive entuziasme. Oricum ar sta lucrurile, proza lui Alecsandri e o agreabilă delectare, reconfortîndu-ne prin însăși prezența noivităților: ea acționează cu un sedativ, făcîndu-ne să gustăm miralul unei mecanici universale armonioase.

Ilustrație de Th. Aman la „Balta albă”

Coroana gloriei

Parcă-l văd trecînd prin somptuoasele saloane de odinioară cu o trenă de soapte în urma sa: iată Poetul, iată Poetul...

Și ce rari erau poeții pe atunci...

Domnul Vasile Alecsandri ofițiază în literatura română botezul poeziei. Prinț al zăpezilor calde, avînd nostalgia fostilor țesători mari, așază în versurile sale culori vii sugerînd anotimpuri și stări — codri ca niște „organe sonore”, sîni cu clopotei de argînt zburînd prin fumurile cîmpiei, riuri legănînd nisipurile de aur, iată cîteva elemente din decorul pastelurilor. Vara și iarna, aceste limite ale metamorfozei naturii, îl atrag deopotrivă. Nu-i nimic curios în faptul că iarna o contempla de la ferestrele conacului său din Mircești. Ironia călînesciană în această privință ne pare duse prea departe.

Dintre poeții noștri mari doar Bacovia „se sfîrșește” odată cu anotimpurile. Alecsandri rămîne bardul descins din poezia populară „pururi tînăr și ferice”, gata oricînd să cînte natura și dragostea, deopotrivă atras de problemele sociale.

Dincolo de valoarea în sine a poeziilor sale, el are meritul istoric de a reprezenta la noi mitul Poetului.

Dar poezilor în afară de moarte nimic altceva nu le rămîne decît poezia. Și gloria e atît de obșuitoare.

După cum se știe, bătrînețile sale au fost vitregite de liniște, trîmbițele prevesteau ivirea Lucaferului la al cărui răsărit apusul său atît de demn s-a închinat.

Noi rămînem cu nostalgia vremurilor de odinioară, cînd poeții adevărați (ne place să credem) își scoateu politicoși pălăriile unul în fața celuilalt.

Și dacă domnul Vasile Alecsandri ar trece din întimplare, pe drumul poeziei de azi, ar fi de dorit să nu-l obșim, ci să ne bucurăm de zimbul său îngăduitor și princiar.

Mircea DINESCU

Valoare istorică, valoare prezentă

(Urmare din pagina a 3-a)

lese de G. Dem Teodorescu și publicate în 1885, ca să ne dăm seama că Alecsandri a aranjat puținele poezii populare pe care le-a cules. Ce-a rezultat din asta? Un lucru care s-a mai întimplat și în alte literaturi, de exemplu în literatura germană cu *Des Knaben Wunderhorn*, poeziile populare culese și aranjate de Achim von Arnim și Clemens Brentano și publicate în 1806—1808. Ca și acestea, *Poeziile populare* culese de Alecsandri și publicate prima oară în 1852—1853 sînt populare dar sînt și ale lui. Scoare din anonim, ele îi aparțin ca o operă proprie. Și trebuie să remarcăm că în opera poetică a lui Alecsandri *Poeziile populare* formează una din cele mai pretioase lucrări. Cercetătorul cu grijă exactă și cu pasiona erudiției se duce desigur la colecția lui G. Dem. Teodorescu. Iubitorul de poezie și de emoții poetice pe teme populare cercetează colecția lui Alecsandri. Esența poeziei populare se află aici, într-o formă la care Alecsandri a contribuit, atunci cînd a contribuit, cu strălucire.

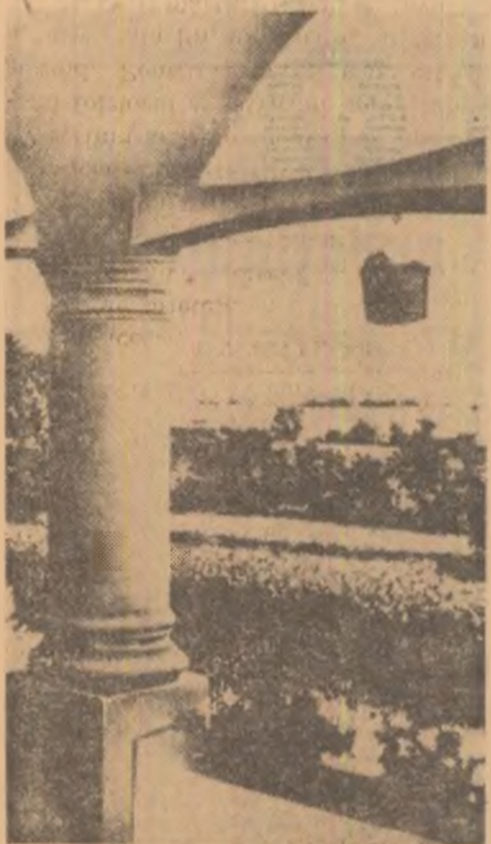
Toate aceste calități excelente fac din Alecsandri un scriitor, un poet în primul rînd, care e sigur că găsește în orice epocă un public cititor. El e aproape mereu de noi nu numai prin faptul că știm că fără el edificiul literaturii noastre nu s-ar putea concepe, dar și prin faptul că citim și astăzi cu interes și satisfacție estetică, unele poezii ale lui, proza lui atășantă, cîteva comedii. Alecsandri nu este numai un clasic al programelor școlare. El este un clasic mereu viu la care se cuvine să ne întorcem din cînd în cînd cu folos și cu plăcere.

O coroană fără spini

...Sigur de sine însuși, de ușurinta creației sale, de farmecul său cuceritor, de neapărata simpatie pentru dînsul a celor mulți și celor mari, el a purtat o coroană fără spini și a strălucit fără să sufere și fără să se mistuie". Nicolae Iorga rostea, în 1905, aceste cuvinte, la dezvelirea statuii de marmură a lui Alecsandri din Iași.

O coroană fără spini... Cît de ciudat e procesul prin care o imagine aplicată unei fapți devine însuși chipul a celei fapți! Dar, dacă noi nu mai putem vorbi despre Alecsandri decît

Priveliște spre lunca Siretului, de pe pridvorul casei bătrînești de la Mircești

identificîndu-l cu „acel rege-al poeziei, vecinic tînăr și fericit”, aceasta nu este doar din pricina verbului emblematic, definitiv, al lui Eminescu. Nici din pricina tuturor celor care, asemenea lui Iorga, l-au încununat pe poetul plaiurilor domoale de la Mircești cu o cunună lipsită de spini. El însuși, Alecsandri, și-a ales — vocație timpurie, atît de rară, a seninătății! — *masca jericitului*. Iar masca, cu timpul, a devenit una cu chipul său.

Situație paradoxală. Un om care, de tînăr, pare să refuze „greul pămîntului”, care știe să culeagă de la nouăsprezece ani roadele unui talent amabil, care la această preafregedă vîrstă este alături de prietenii săi — Negruzzi și Kogălniceanu — director al teatrului din Iași, apucîndu-se cu sîrg de organizarea acestei instituții de înaltă educație social-moral-estetică, furnizînd piese, scriind articole, călătorînd, descoperînd folclorul și savurînd viața, iubind, iubind... Pentru cel care-i urmărește pas cu pas viața (în documente, în scrisori, în diverse mărturii) devine evidentă trăsătura magistrală a caracterului acestui fiu al secolului său: dorința anxioasă de a savura cît mai multe din situațiile ce i se pot oferi. A gustat, voluptatea *acțiunilor reprezentative*, după cum s-a complăcut în delicia poeziei pe care o înțelegea în sensul foarte larg al unei poezii a naturii. Mai presus de toate, acest om lipsit de pasiuni chinătoare, de ambiții ce nu-și pot găsi a-

linarea nicicînd, a fost omul răgazului împlinit. Il vedem în locul care-i corespundea spiritului, firii sale celei mai înțime, pe cerdacul casei din Mircești, într-o zi de vară, pierzîndu-și privirile în înaltul cerului de iulie. Acel *otium* al latinilor din epoca lor de argint îi convenea mai presus de orice. De aceea, atît de firească alegerea pe care o face, în ultima perioadă a vieții sale, cînd se înfățișează pe sine în *Fintina Blanduziei* și în *Ovidiu* sub chipul epicureic al poezilor tîrzii ai Romei... Epicureul a lăsat o îndeajuns de vastă operă care nu este doar rodul plăcutelor îndeletniciri ale unui om inclinat spre o viață comodă. Dar însăși condiția sa socială îl împiedica să fie scriitorul care trăiește din și prin pana sa, care considera munca o obli-

de
Nicolae Balotă

gație vitală. Și totuși, el și-a asumat răspunderi care depășeau orizontul strict estetic. Alecsandri pașoptistul ne apare, de pildă, clocotînd de indignare, în broșura publicată la Brașov, în mai 1848: *Protestație în numele Moldovei, a omeniilor și a lui Dumnezeu*. Autorul ușurelor „cîntecule comice”, al comicelor peripeții ale Cucoanei Chirita, va putea spune într-o zi, pe drept cuvînt: „Nu știu dacă am creat Teatrul Național, dar știu că i-am adus un mare concurs...”. Și dacă, în sufletul său care a păstrat pînă la sfîrșitul vieții o copilărească inocență, va fi, nespuse de mîndru că felibria din Provența i-au premiat cîntarea latinei gînte, punînd o dată — într-o scrisoare — alături, luarea Plevnei și încoronarea lui la Montpellier, nu e mai puțin adevărat că poezia sa a constituit pentru un popor, timp mai mult de-o generație, in-

săși hrana lirică necesară. Astfel, valoarea etică a operei lui Alecsandri a impus și — în istoria literelor noastre — continuă să se impună, deși omul a avut existența estetică, fără grijă, a unui „ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice”.

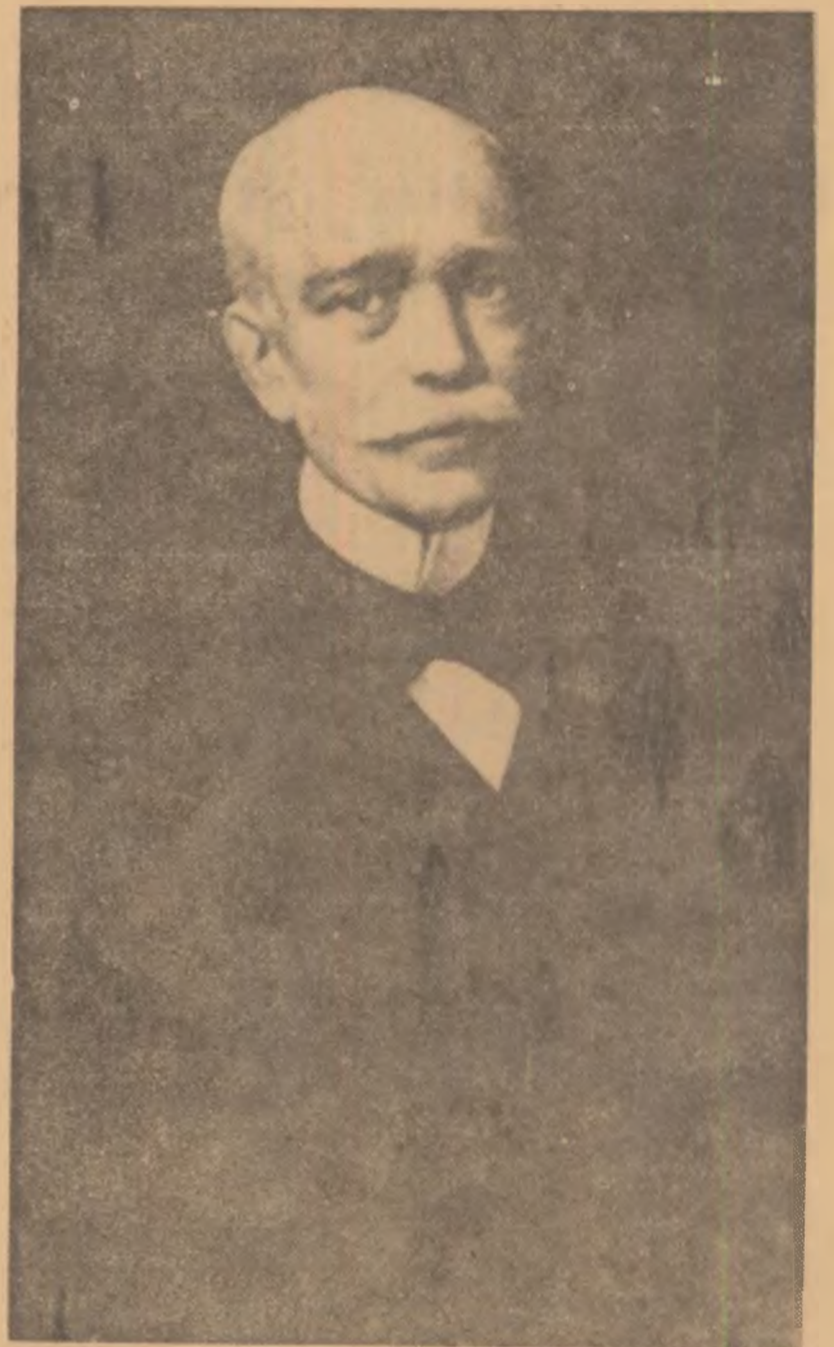
Nimeni, poate, n-a înțeles mai bine „însemnătatea” lui Alecsandri ca și Titu Maiorescu. Acest bărbat, alit de diferit de seniorul de la Mircești, acest îns care — s-ar putea spune — ne oferă un paradox contrar celui pe care-l închipuie existența și opera lui Alecsandri, căci criticul și logicianul, omul necontenitului efort etic, cel care a trăit, mereu ca un pumn strîns, niciodată permițîndu-și degajarea, lipsa de răspundere a estetului, a militat prin toată opera sa — a literatului și animatorului Junimii — pentru autonomia valorilor estetice, acest bărbat l-a intuit, l-a cunoscut prea bine pe Alecsandri. În paragraful final din articolul său, *Poeți și critici*, articol publicat în 1886, cu patru ani înaintea morții poetului, criticul măsoară cu exactitate valoarea operei acestuia. „În ce stă valoarea unică a lui Alecsandri?” — se întrebă el. În cuprinsul articolului său trăsese o paralelă între Eminescu și Alecsandri, stabilînd astfel (ca de atîtea ori în criticile sale) unul din șabloanele istoriografiei și criticii noastre literare. Și arătase că: „Alecsandri are o altă însemnătate. În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea patrioților săi, cîtă s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi... A lui liră multicordă a răsunat la orice adiere ce s-a putut deștepta din mișcarea poporului nostru în mijlocia lui”. Ar trebui citat întreg acest paragraf în care Titu Maiorescu enumeră meritele lui Alecsandri, ca reprezentant al *mijlociei* poporului român. Mijlocia este cano-nul, norma, media. Sensibil la nevoile din timpul său ale poporului — nevoi politice ca și nevoi artistice, neatîrnare dar și liberă desfășurare lirică, epică și dramatică — el a corespuns celor mai largi exigențe ale poporului, a răspuns întrebărilor timpului său. Nu în profunzimi abisale, nici în vaste orizon-

turi noi deschise lucifericelor nevoi ale sufletului nostru, ci în domoalele văi și coline — asemenea plaiului moldovean, a orizontului de la Mircești, rezidă farmecul operei sale. Opera ce nu excelează, exemplară, în niciuna din poeziile, prozele ori piesele dramatice din care este alcătuită. O operă care se impune în ansamblul ei. Maiorescu își încheia, astfel apologia lui Alecsandri, răspunzînd întrebării pe care și-o pusesese privitor la valoarea sa „unică”. Ea

rezidă: „În această *totalitate* a acțiunii sale literare”.

Opera ca *totalitate* răspunzînd nevoilor medii era firesc să primească, în semn de recunoștință, sufragiile întregului univers românesc. Singurul poet despre regalitatea literară a căruia s-a vorbit la noi a fost Alecsandri. El singur a fost încununat cu o coroană a Poeziei. E adevărat, numai cel care a purtat-o ne-ar putea spune dacă ea a fost fără spini.

Portretul
lui
Alecsandri
executat
la Paris
de pictorul
Berthier
în
1855

Mircești. Salonul poetului

**...Poetul care cîntă natura-n înflorire,
Simțirea omenească, a Patriei mărire,
Chiar slab să-i fie glasul, e demn de-a fi hulit
Cînd altul vine-n urmă-i cu glas mai nimerit?
Și oare se cuvîne și oare-i cu dreptate
De a schimba în crime a sale mici pacate?...
O! critici buni de fașă, poeți în șapte luni,
Vulturul nu se mișcă de-un țipăt de lăstuni.
E unul care cîntă mai dulce decît mine?
Cu-atît mai bine țării, și lui cu-atît măi bine.
Apuce înainte ș-ajungă cît mai sus.
La răsăritu-i falnic se-nchină-al meu apus...**

V. Alecsandri

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu
Redactori șefi adiuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constanța Toiu

L

REDACTIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Soseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 43 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII”

Prezentarea grafică: Mireca Popescu

Paginator: Nicolae Ion